

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

**”Helst ska man ju vara kär när man ligger med
någon”**

- En kvantitativ studie om gymnasieungdomars sexuella erfarenheter

Socionomprogrammet

Kandidatuppsats, vt 2012

Författare: Moa Hedenberg & Sanna Heikkinen

Handledare: Birgitta Jansson

Förord

Vi vill börja med att rikta ett stort tack till de ungdomar som besvarade vår enkät - utan er hade denna uppsats inte varit möjlig!

Vi vill även tacka vår handledare Birgitta Jansson för den vägledning och de värdefulla tankar och idéer hon bidragit med under processens gång.

Vi riktar även ett tack till varandra för ett gemensamt och bra genomfört arbete.

ABSTRACT

TITEL: ”Helst ska man ju vara kär när man ligger med någon”

- En kvantitativ studie om gymnasieungdomars sexuella erfarenheter

FÖRFATTARE: Moa Hedenberg & Sanna Heikkinen

NYCKELORD: *Gymnasieungdomar, sexualitet, attityder, kön*

Studiens syfte är att undersöka hur gymnasieungdomars sexuella erfarenheter ser ut samt att jämföra om det finns några likheter och/eller skillnader mellan ungdomar som går studieförberedande respektive yrkesförberedande gymnasieprogram samt om ungdomars sexuella erfarenheter skiljer sig åt beroende på könstillhörighet.

Undersökningen genomfördes med en kvantitativ forskningsansats i form av en enkätstudie. Enkäter delades ut till ungdomar i årskurs 1-3 på en gymnasieskola. Studien baseras på 104 ifyllda enkäter. De teoretiska utgångspunkter som används vid analysen av det empiriska materialet är begreppet ”Kärleksideologin”, ett socialkonstruktivistiskt perspektiv på kön, genus och sexualitet samt ett utvecklingsteoretiskt perspektiv vilket skildrar både den biologiska och psykologiska synen på ungdomars utveckling. Resultatet redovisas i form av fyra huvudteman; *Bakgrundsfaktorer, Teoretisk kunskap om sex och samlevnad, Praktiska sexuella handlingar* och *Attityder kring sexualitet*.

Studiens resultat visar att samtliga ungdomar som besvarade enkäten har någon form av sexuell erfarenhet. Det framgår även att ungdomar som går studieförberedande gymnasieprogram har mer sexuell erfarenhet än de som går yrkesförberedande program. Vidare framkommer det att könstillhörighet är en utslagsgivande variabel då killar generellt sett har mer sexuell erfarenhet än tjejer, både vad gäller vilka sexuella handlingar de utfört som i antal samlagspartners. Det fanns även könsskillnader gällande vem man pratar med om sex och i attityder kring sexualitet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	6
1.1 Problemformulering	6
1.2 Syfte och frågeställningar	7
1.3 Definitioner	7
1.4 Disposition	8
1.5 Arbetsfördelning	8
2. Bakgrund.....	9
3. Tidigare forskning.....	11
3.1 UngKAB09	11
3.2 Ungdomar, sexualitet och relationer	12
3.3 Ungdomsbarometern 10/11	12
3.4 Ungdomar och sexualitet - en forskningsöversikt år 2005	13
3.5 Tonåringar, sex och samlevnad.....	13
3.6 I en klass för sig – Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer	14
4. Teorier och begrepp	16
4.1 Teorier.....	16
4.1.1 Utvecklingsteoretiska perspektiv	16
4.1.1.1 Utvecklingsbiologiskt perspektiv.....	16
4.1.1.2 Utvecklingspsykologiskt perspektiv.....	16
4.1.2 Socialkonstruktivistiskt perspektiv.....	17
4.2 Begrepp	18
4.2.1 Kärleksideologin.....	18
5. Metod och material	19
5.1 Val av metod	19
5.2 Avgränsningar.....	19

5.3 Litteratursökning.....	20
5.4 Urval	20
5.5 Enkätens utformning.....	21
5.6 Genomförande.....	22
5.7 Kritik av genomförandet och enkäten.....	23
5.8 Bearbetning av enkät.....	24
5.8.1 Tester	24
5.9 Analysmetod	25
5.10 Etiska överväganden	25
5.11 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.....	26
5.12 Metoddiskussion	27
6. Resultat och analys	28
6.1 Bakgrundsfaktorer.....	28
6.2 Teoretisk kunskap om sex och samlevnad.....	30
6.3 Praktiska sexuella handlingar	33
6.3.1 <i>Samlagsdebut och sexpartners</i>	36
6.4 Attityder kring sexualitet	37
6.4.1 <i>Attityder kring sexuell mognad</i>	37
6.4.2 <i>Attityder kring Kärleksideologin</i>	38
7. Slutdiskussion	40
7.1 Diskussion.....	40
7.2 Slutsatser	42
7.3 Förslag till vidare forskning.....	42
Referenser	43
Elektroniska källor	45
Bilaga 1	46
Bilaga 2	52
Bilaga 3	53

1. Inledning

*”Jag drömmer om den dag,
då alla barn som föds är välkomna,
alla män och kvinnor är jämlika
och sexualiteten ett uttryck för
innerlighet, ömhet och njutning.”*

Elise Ottesen-Jensen,
RFSU:s grundare

Riksförbundet för Sexuell Upplysning (RFSU) har sedan 1930-talet stridit för bland annat rätten till preventivmedel och abort, sexualundervisning i skolan samt avkriminalisering av homosexualitet (www.rfsu.se). Att själv få välja med vem eller vilka, när, var och hur man uttrycker sin sexualitet har inte alltid varit, och är fortfarande inte, en självklarhet.

Synen på sex förändras över tid, likaså hur vi uttrycker vår sexualitet. Mycket har därmed förändrats sedan 30-talet. 1955 infördes sexualundervisning i grundskolan, vilket kan ha påverkat att det nuförtiden råder en mer öppen syn på sex- och samlevnadsfrågor. Detta innebär att sex inte längre är ett lika tabubelagt ämne som förut och finns det något område som väcker mer tankar hos en tonåring än just sex- och samlevnad?

När ska man börja? Hur gör man? Vad är normalt? Dessa frågor tänker de flesta ungdomar på, och skolans sexualundervisning kan förhoppningsvis ge svar på en del av dessa frågor. Sexualundervisningen ska även informera ungdomar om fortplantningen, kroppens utveckling och hur man har säkert sex. I Skolverkets läroplan för årskurs 7-9 i ämnet Biologi ska innehållet i undervisningen centralt beröra *”människans sexualitet och reproduktion samt frågor om identitet, jämställdhet, relationer, kärlek och ansvar. Metoder för att förebygga sexuellt överförbara sjukdomar och oönskade graviditeter på individnivå, på global nivå och i ett historiskt perspektiv”* (skolverket.se1).

1.1 Problemformulering

Tankesättet om att ungdomars sexuella beteenden förändras över tid och att det sker en utveckling mot en allt liberalare syn på sex fick oss att vilja undersöka närmare hur ungdomars sexuella erfarenheter ser ut idag. Vilka sexualvanor är vanligt förekommande? Vid vilken ålder sker samlagsdebuten och hur många sexpartners har man haft? Upplever sig ungdomar idag ha tillräckligt med kunskap om sex och vilka attityder råder kring sexualitet och samliv? Vi vill även undersöka om det föreligger skillnader i ungdomars sexuella erfarenheter beroende på kön eller val av studieinriktning.

Dessa är några av de tankegångar som ligger till grund för forskningsområdet som aktualiseras i denna uppsats. Vår undersökning avser därmed att bidra till ytterligare kunskap inom området ungdomar och sexualitet.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka och jämföra eventuella likheter och/eller skillnader gällande sexuella erfarenheter hos ungdomar som går studieförberedande respektive yrkesförberedande program på gymnasiet. Vi vill även ta reda på om ungdomars sexuella erfarenheter skiljer sig åt beroende på könstillhörighet.

Våra frågeställningar är:

1. Hur ser gymnasieungdomars sexuella erfarenheter ut?
2. Skiljer sig gymnasieungdomars sexuella erfarenheter åt beroende på om de går studieförberedande eller yrkesförberedande program på gymnasiet?
3. Skiljer sig tjejer och killars sexuella erfarenheter åt?

1.3 Definitioner

Innan fortsatt läsning vill vi klargöra för återkommande begrepp i uppsatsen. Vi kommer att förtydliga vad som menas med studie- och yrkesförberedande gymnasieprogram samt ange vår definition av sexuell erfarenhet.

Yrkesförberedande gymnasieprogram syftar till att ge eleverna gedigen kunskap och skicklighet inom vald yrkesinriktning och målet är att nästa steg efter avslutad utbildning är klivet in på arbetsmarknaden. I uppsatsen kommer vi att använda oss av begreppet praktiska program synonymt med yrkesförberedande program.

Studieförberedande gymnasieprogram åsyftar att eleverna ska slussas vidare till högskola eller universitetsstudier. Denna inriktning kommer i uppsatsen att benämnas liktydigt med högskoleförberedande program och teoretiska program.

I vår definition av *sexuell erfarenhet* vävs praktiska sexuella handlingar och teoretisk kunskap om sex- och samlevnadsfrågor ihop. Definitionen av sexuell erfarenhet är således vidare än endast samlag och innefattar även förälskelser, kyssar, smekningar, oralsex och onani samt tankar kring sexualitet.

1.4 Disposition

I kapitel 2 introduceras bakgrunden till studien i syfte att sätta in uppsatsen i en institutionell kontext. Vi beskriver här relevant lagstiftning och ger en kortare framställning över gymnasieskolans organisation. Samtliga nationella gymnasieprogram presenteras och delas in i studieförberedande respektive yrkesförberedande inriktning.

I kapitel 3 tar vi upp tidigare forskning som vi finner relevant för vår studie och som alla berör ämnet ungdomar och sexualitet, vilket på så sätt ger en god vetenskaplig överblick över det aktuella forskningsområdet.

I nästkommande del, kapitel 4, presenteras uppsatsens teoretiska referensram, vilken utgörs av de teorier och begrepp vi finner tillämpbara. Dessa kommer att användas för att analysera, jämföra och förstå studiens resultat.

Vidare följer kapitel 5 där vi redogör för tillvägagångssättet vid studiens genomförande. Metodkapitlet innefattar bland annat vårt val av metod, val av ansats samt vilket undersökningsinstrument vi använt oss av för att samla in vår empiri. Vidare beskrivs studiens avgränsningar, urvalet och dess kriterier, tankar kring validitet, reliabilitet och generaliserbarhet samt vilka etiska överväganden vi gjort. Slutligen återges en metoddiskussion där vi resonerar kring forskningsprocessen, vilka svårigheter vi stött på eller vilka moment vi kunde ha gjort bättre.

I kapitel 6 redovisas studiens resultat och analys. Resultaten presenteras och analyseras ihop utifrån fyra huvudteman; *Bakgrundsfaktorer*, *Teoretisk kunskap om sex och samlevnad*, *Praktiska sexuella handlingar* och *Attityder kring sexualitet*.

Avslutningsvis finns en slutdiskussion i kapitel 7 vilken åsyftar att diskutera de visade resultaten och besvara studiens frågeställningar samt ge utrymme för våra egna tankar och reflektioner.

1.5 Arbetsfördelning

Överlag har uppsatsen skrivits gemensamt av oss båda. Inget avsnitt i texten är helt och hållet skrivit av en part. Vi har exempelvis var för sig skrivit utkast till olika avsnitt för att sedan tillsammans konstruera den slutgiltiga versionen, detta för att hela uppsatsen ska vara språkligt sammanhängande. Resultat- och analyskapitlet har i sin helhet författats av oss båda. Även de praktiska delarna i uppsatsen har vi gjort tillsammans, det vill säga vi var båda med och delade ut enkäten, sammanställde svaren i datorprogrammet SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) samt gjorde diagrammen och tabellerna i Excel.

2. Bakgrund

I enlighet med svensk lag skall en person vara 15 år gammal för att ge sitt samtycke till samlag (6 kap. 4§ Brottsbalken). Av detta framgår det att det är förbjudet att ha samlag med någon under 15 år, det rör sig således om en *é contrario* slutsats¹.

Vetenskapsrådets (2002) etiska regler kräver att barn under 15 år måste ha målsmans samtycke för att delta i forskningsstudier, speciellt studier som kan vara av känslig art, vilket sexuella vanor får betraktas vara. Detta försvårar möjligheten att genomföra en studie rörande högstadieelevers sexuella vanor och erfarenheter. Med detta i åtanke ville vi dela ut enkäterna till personer som går på gymnasiet. Ungdomar som går på gymnasiet är vanligtvis 16-19 år och uppfyller därmed lagens krav och förmodas även i viss mån ha sexuell erfarenhet. Urvalet av deltagare till studien kommer således baseras på deltagare som uppfyller kravet och som kan antas ha sexuell erfarenhet och som genomgått grundskolans sexualundervisning.

Enligt Skolverket (skolverket.se²) är gymnasieskolan frivillig och avgiftsfri och erbjuder enligt lag alla elever som avslutat grundskolan. I dagsläget finns det 18 nationella program inom gymnasieskolan men kommuner kan ha lokala inriktningar eller specialutformat program för att passa de lokala eller regionala förhållandena. 12 av de 18 nationella programmen är yrkesförberedande och 6 är studieförberedande. Samtliga gymnasieutbildningar är treåriga och omfattar 2 500 poäng varav 750 av dessa är kärnämnen, 400 valbara och 1450 karaktärsämnen. Det är karaktärsämnena som bestämmer inriktningen av programmet och skiljer sig åt beroende på program, medan kärnämnen är de samma på samtliga program. De 400 valbara poängen förfogar eleven själv över. Nedan följer Skolverkets tabell över de nationella gymnasieprogram som finns.

Tabell 2.1 *Nationella gymnasieprogram*

Yrkesförberedande program	Högskoleförberedande program
Barn- och fritidsprogrammet	Ekonomiprogrammet
Bygg- och anläggningsprogrammet	Estetiska programmet
El- och energiprogrammet	Humanistiska programmet
Fordons- och transportprogrammet	Naturvetenskapsprogrammet
Handels- och administrationsprogrammet	Samhällsvetenskapsprogrammet
Hantverksprogrammet	Teknikprogrammet
Hotell- och turismprogrammet	
Industri tekniska programmet	
Naturbruksprogrammet	
Restaurang- och livsmedelsprogrammet	
VVS- och fastighetsprogrammet	
Vård- och omsorgsprogrammet	

¹ Lagen tolkas motsatsvis, det vill säga att då det i Brottsbalken går att utläsa att det är brottsligt att ha samlag med någon under 15. Således är det lagligt att ha samlag med någon över 15 år.

Enligt skolverket ska de tolv program som har yrkesämnen innehålla minst 15 veckor arbetsplatsförlagd utbildning utanför skolan. De andra programmen har inte en obligatorisk arbetsplatsförlagd utbildning (*ibid.*).

Skolan vi vände oss till har 15 av de 18 gymnasieprogrammen och det finns utbildningar med både teoretiskt och praktisk studieinriktning. I dagsläget går det totalt cirka 1 500 elever på skolan. Av anonymitetsskäl väljer vi att inte uppge på vilken gymnasieskola vi genomförde vår undersökning eller exakt vilka program den erbjuder.

3. Tidigare forskning

I detta kapitel tar vi upp forskning som vi finner relevant för vår studie. De studier och undersökningar vi inriktat oss på berör alla ungdomar och sexualitet i någon form. Den äldsta studien är 22 år gammal och den senaste utgavs förra året, år 2011. Ytterligare bredd i vår tidigare forskning uppnås då det återfinns olika forskningsmetoder såsom enkätstudier, intervjuer, deltagande observationer samt kunskapsöversikter. Dessvärre fann vi ingen utländsk forskning vi ansåg vara tillämplig i vår studie. För det första finns det gedigen svensk forskning inom ämnet och för det andra var det svårt att jämföra andra länder utifrån det svenska systemet, med 15-års gräns för samlag samt gymnasieskolans uppbyggnad med studie- och yrkesinriktade program. Forskningen vi presenterar i detta kapitel kommer vi att återknyta till senare i uppsatsen under resultat- och analyskapitlet. Vi kommer att jämföra de resultat som framkommit här med de resultat vi fått fram i vår empiri.

3.1 UngKAB09

Unga, Kunskap, Attityd, Beteende år 2009, förkortad *UngKAB09*, är en omfattande ungdomsstudie om sexualitet och hälsa bland unga (Tikkanen, Abellsson, Forsberg, 2011). Undersökningens syfte är att kartlägga ungas kunskaper, attityder och sexuella erfarenheter och genomfördes av Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs Universitet på uppdrag av, och i samverkan med Socialstyrelsen och Smittskyddsinstitutet. Studiens resultat presenteras som en rapport med utarbetade teman som framkommit i enkätstudien. Vi har valt att fokusera på de delar i rapporten som främst berör de yngre respondenterna samt de resultat vi finner relevanta för vår studie.

UngKAB09 omfattar 15 278 ungdomar och unga vuxna inom åldersspannet 15-29 år ifrån hela landet vilka fick svara på post- och Internetenkäter med 63 frågor. 9 942 av respondenterna svarade på enkäten via Internet och 5 673 via postenkäter (Tikkanen, Abellsson, Forsberg, 2011 s. 11, 32 och 34). Internetundersökningar kan vara behäftade med en del problem på grund av ovissheten om de medverkande svarar sanningsenligt på frågorna eller inte, vilket gör det svårt att säkerställa att urvalet är representativt och resultaten generaliserbara. Trots detta har vi valt att använda oss av undersökningen med anledning av att det är en så pass aktuell och omfattande studie.

Tikkanen, Abellsson och Forsberg (2011) skriver att resultatet i studien avseende attityder kring sex och kärlek påvisar att kärleksideologin är den norm som föreligger vilket innebär att sexuella handlingar är starkt förknippade med kärlek. Det framkommer att kvinnor i något högre grad än män förknippar sex med kärlek. Denna koppling tenderar även att vara starkare bland respondenterna som var 20 år eller yngre. Resultaten gällande erfarenheter av sex, relationer och kärlek visar att de allra flesta har erfarenheter av olika slags sexuella handlingar. Medelåldern för den sexuella debuten är 15,9 år för kvinnor och 16,4 år för män, vilket tyder på att det är en liten skillnad mellan könen. Resultatet påvisar även att omkring 24 procent av det totala antalet svarande debuterat sexuellt före 15 års ålder (*ibid.* s.71). I

undersökningen fann man inga skillnader mellan könen angående antalet sexuella partners. Majoriteten svarade även att de någon gång har varit förälskad/kär eller haft en partner. Dock kunde det urskiljas att färre av de yngre respondenterna hade erfarenhet av en relation. En del av undersökningen berörde hälsofrämjande insatser där frågor om upplevelser av sex- och samlevnadsundervisning besvarats. Det huvudsakliga resultatet visar att flertalet av de svarande upplever att de fått tillräckligt med kunskap i skolans sex- och samlevnadsundervisning. De svarande som var 20 år eller yngre uppger att de är mer nöjda med undervisningen än de som var 20 år eller äldre (*ibid.*).

3.2 Ungdomar, sexualitet och relationer

Boken *Ungdomar, sexualitet och relationer* (Magnusson & Häggström-Nordin, red., 2009) är en antologi med multidisciplinärt perspektiv. Häggström-Nordin (2009) refererar i sitt kapitel till olika studier och menar att det har blivit jämnare mellan tjejer och killar vad gäller ålder för sexuell debut samt antalet partners. Även om ungdomars inställning till tillfälliga sexuella förbindelser är mer liberal än tidigare, påverkas dock ungdomars attityder till sex starkt av kärleksideologin. 60 procent av kvinnor i åldersgruppen 18-24 år instämmer i ett påstående om att samlag ska man endast ha med den man är kär i. I samma åldersgrupp bland killar fann man att 33 procent instämde i samma påstående (*ibid.*, s.52). Vidare skriver Häggström-Nordin (2009) att tillfälliga sexuella förbindelser är vanligare samt att antalet samlagspartners tenderar att öka bland ungdomar. Under de senaste 30 åren har antalet samlagspartners ökat mer för kvinnor än för män. En femtedel av ungdomarna på de yrkesförberedande programmen hade haft fler än fem samlagspartners jämfört med 3 procent av de ungdomar som valt en studieförberedande inriktning (*ibid.*, s.61).

3.3 Ungdomsbarometern 10/11

Ungdomsbarometern (2011) är en specialrapport om ungdomar och sexualitet. Ungdomsbarometern.se har sedan 1991 utfört undersökningar i syfte att kartlägga ungdomars attityder och värderingar inom en rad olika områden för en mängd olika uppdragsgivare. Denna undersökning är utförd på uppdrag av Smittskyddsinstitutet och sammanställer svar från en online-undersökning beträffande sexualitet från målgruppen ungdomar i åldern 15-24 år. Studien hade sammanlagt 5 449 respondenter varav 3 745 svarade att de någon gång haft samlag (Ungdomsbarometern 2011, s.5). Resterande frågor angående sexualitet ställdes enbart till de som hade samlagsdebuterat. De har även delat upp respondenterna i två åldersgrupper, 15-19 år respektive 20-24 år, samt utifrån kön. I vår studie har vi inriktat oss på svaren från både tjejer och killar i åldersspannet 15-19 år. Det framgick inte i studien hur många av respondenterna som var killar respektive tjejer. Det gick inte heller att utläsa hur många av de svarande som ingick i varje åldersgrupp. Då rapporten även redovisar resultaten från Ungdomsbarometern fyra år bakåt i tiden, och svaren inte skiljer sig nämnvärt, menar vi att undersökningen är applicerbar i vår studie.

Vi har valt att fokusera på de delar i rapporten som kallas bakgrund och information samt kommunikation. I rapporten uppgav 58 procent av tjejerna att de har haft samlag respektive

53 procent av killarna i åldersspannet 15-19 år (*ibid.*, s.6). Gällande ungdomars ålder vid första samlaget påvisar rapporten liknande resultat som tidigare nämnts; 15,9 år för tjejer och 16,1 år för killar (*ibid.*, s.3). Totala antalet sexpartners var i genomsnitt något högre för tjejerna än för killarna. De flesta ungdomar uppgav totalt 1-5 partners (*ibid.*, s.13). Studien visar tydligt att ungdomarna helst pratade med sina kompisar om sex, följt av partner, ungdomsmottagning, Internet och mamma (*ibid.*).

3.4 Ungdomar och sexualitet - en forskningsöversikt år 2005

Margareta Forsbergs studie (2006) *Ungdomar och sexualitet, en forskningsöversikt år 2005* är en uppföljning, komplettering och uppdatering av översiktsrapporten *Ungdomar och sexualitet – en kunskapssammanställning år 2000*, vilka båda genomförts på uppdrag av Statens folkhälsoinstitut. Forskningsmaterialet samlades in via högskolor och universitet, kommuner och landsting, samt myndigheter och organisationer som verkar inom området. Rapporten ger en relativt heltäckande bild av området ungdomar och sexualitet då den sammanställer omkring 90 aktuella svenska forskningsstudier och omfattar vetenskapliga publikationer från år 2000 fram till 2005 (Forsberg, 2006).

De flesta studier visar på att i princip alla ungdomar i gymnasiet någon gång varit förälskade och att ungefär tre fjärdedelar har erfarenhet av att vara ihop med någon (*ibid.*, s.47). Det påträffas emellertid skillnader mellan könen då flickor, i större utsträckning än pojkar, uppgav att de har erfarenhet av en parrelation. Det framgår även att stadigvarande förhållande förekom oftare bland de ungdomar som går praktiskt inriktade gymnasieprogram än de som går teoretiskt inriktade program. Vidare visar en sammanfattning av forskningen att ungefär en tredjedel av ungdomarna har haft sin sexuella debut när de går ut årskurs 9 samt att ungefär två tredjedelar har debuterat i gymnasiets årskurs 3 (*ibid.*, s.48). Forskningen visar också på att flickors debutålder är något lägre än pojkars, dock är denna skillnad jämförelsevis liten. Ungdomar som går yrkesförberedande och praktiskt inriktade gymnasieprogram samlagsdebuterar generellt sett något tidigare än de som går studieförberedande och teoretiskt inriktade program. Resultat från olika studier synliggör även en förändring av ”Kärleksideologin” då det numera råder en mer liberal syn på att kärlek legitimerar sexuell praktik och således är något som endast bör förekomma i fasta kärleksrelationer. En utveckling som går mot att unga idag har fler tillfälliga sexuella förbindelser och ett högre antal samlagspartners under sin livstid än tidigare, enligt Forsberg (2006).

3.5 Tonåringar, sex och samlevnad

Karin Edgardh (1992) var projektansvarig för projektet SAM 73-90, en enkätundersökning från Skolöverstyrelsen som riktade sig till ungefär 2000 ungdomar födda 1973 och var 17 år 1990 när studien genomfördes. Enkäten distribuerades både till ungdomar som gick såväl yrkesförberedande linjer som teoretiska linjer. För att få en så rättvisande bild som möjligt ingick även ungdomar som helt stod utanför gymnasieskolan. 1 943 gymnasieungdomar deltog i studien samt 210 ungdomar som stod utanför gymnasiet (*ibid.*, s.24). Studien gjordes förvisso för 22 år sedan men vi finner den relevant för vår studie eftersom respondenterna

tillhör samma målgrupp som de i vår undersökning. Boken tar även upp de områden vi frågar om i vår enkät; bakgrund, vem man talar med sex om, om de varit förälskade, om de onanerar, har haft ”smeksex” och samlag med mera.

Det första som presenteras i studien är ungdomars levnadsförhållanden. Drygt 70 procent av ungdomarna bodde tillsammans med båda sina föräldrar i Edgardhs (1992, s.27) undersökning. Ungdomarna på studieförberedande linjer hade i större utsträckning föräldrar med högskoleutbildning än ungdomar på yrkesförberedande linjer. Siffrorna visade 40 procent respektive 20 procent (*ibid.*, s.27). Av föräldrarna var det något fler pappor än mammor som hade högst avslutad utbildning.

Studien visade även att en stor majoritet av ungdomarna, i princip oberoende av kön eller gymnasielinje, instämmer med ”Kärleksideologin” – sex hör ihop med kärlek. Flickor talade i större utsträckning än pojkar med sina föräldrar om sex och den förälder man helst talade med var mamman (*ibid.*, s.36). 96 procent av de 17-åriga ungdomarna hade någon gång varit förälskade (*ibid.*, s.39). I Edgardhs (1992) undersökning uppgav 80 procent av samtliga ungdomar att de kysst någon/blivit kysst. I studien ställdes även frågor rörande onani. Pojkar hade större erfarenhet än flickor av att onanera. Det var även vanligare bland både tjejer och killar att man hade onanerat om man gick en studieförberedande linje. Gällande ungdomarnas erfarenhet av oralsex fanns det stora skillnader mellan könen och utifrån gymnasieprogram. De som uppgav att de hade erfarenhet av oralsex var ungefär 35 procent av pojkar på studieförberedande program och ungefär 45 procent av flickor på studieförberedande program. De som gick yrkesförberedande program hade större erfarenhet då cirka 55 procent av pojkarna och omkring 60 procent av flickorna hade haft oralsex någon gång (*ibid.*, s.51). Flickorna på de praktiska programmen var de som samlagsdebuterade tidigast medan killarna på de teoretiska programmen var de som debuterade sist i Edgardhs (1992) studie.

3.6 I en klass för sig – Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer

Fanny Ambjörnsson (2004) har gjort en studie på gymnasieflickor mellan 16-18 år i två skolklasser som går skilda gymnasieprogram; en Samhällsklass med studieförberedande inriktning och en Barn- och fritidsklass med yrkesförberedande inriktning. Detta urval gjordes således för att få tillgång till elever med olika socioekonomisk bakgrund. Undersökningen gjordes under läsåret 1999/2000 genom deltagande och medföljande observationer, enskilda respektive gruppintervjuer samt enkäter. Syftet med undersökningen var att studera hur normer och ideal av sexualitet och genus skapas och upprätthålls hos dessa två grupper av tonårstjejer. Avhandlingens fokus ligger enbart på den feminina aspekten av hur genus och sexualitet skapas och är avgränsad till två gymnasieklasser, vilket inte gör studien speciellt generaliserbar. Vi finner ändå denna tidigare forskning tillämpbar i vår studie eftersom den berör gymnasietjejer samt relaterar sexualitet till klass.

I studien framgår att elever som sökte sig till praktiskt inriktade gymnasieprogram oftare kom från hemförhållanden med lägre utbildnings- och inkomstnivå liksom boendestandard, än de som gick teoretiskt inriktade program. Det redogörs även för att en större andel elever i Samhällsklassen hade föräldrar tillhörande medelklass. Vidare skriver Ambjörnsson (2004) i

sin avhandling att de tjejer som gick teoretiskt program samlagsdebuterade senare än de som gick praktiskt program.

4. Teorier och begrepp

I följande kapitel redogör vi för centrala teorier och begrepp som vi anser är tillämpbara i vår studie. Bäckman (2003) menar att perspektiven på sexualitet inom human- och samhällsvetenskaperna har polariserats. Å ena sidan finns det de som hävdar att sexualitet bör ses som en könslig drift och å andra sidan de som menar att sexualitet ska betraktas som en kulturskapad aktivitet (Bäckman, 2003). Vi redogör därmed för ett socialkonstruktivistiskt perspektiv både på kön, genus och sexualitet, och ett utvecklingsteoretiskt perspektiv. I det utvecklingsteoretiska perspektivet har vi valt att beskriva både den biologiska och psykologiska synen på ungdomars utveckling. I slutet av kapitlet tas även ”Kärleksideologin” upp som ett centralt begrepp.

4.1 Teorier

4.1.1 Utvecklingsteoretiska perspektiv

4.1.1.1 Utvecklingsbiologiskt perspektiv

I Havnesköld och Risholm-Mothander (2009) framgår det att puberteten är den biologiska beteckningen på den utvecklingsprocess då en individ blir könsmogen och får förmågan att föröka sig. Frisé (2006) skriver att det under puberteten sker stora yttre kroppsliga förändringar för både pojkar och flickor. Kroppen växer, man får ökad behåring, flickornas menstruationscykel sätter igång och de utvecklar bröst. Killar börjar producera sädesceller och rösten ändras, vilket påbörjar en period i livet varvid ungdomen tvingas bemästra sin nya kropp och sexualitet. Enligt Frisé (2006, s.21) infaller puberteten vanligtvis för tjejer mellan 12-13 års ålder och för killar generellt något senare, vid 13-14 års ålder i Sverige. Erling (2001) menar att den fysiska utvecklingen påverkar hur ungdomen bemöts av andra. De som inte genomgått de kroppsliga förändringar som hör till puberteten ser mer ut som ett barn, och bemöts även som ett sådant, i motsats till en jämnårig som har mognat mer fysiskt och bemöts som en ung vuxen. Vidare skriver Erling (2001) att de förväntningar som ställs på ungdomen utifrån den fysiska kroppen, av jämnåriga och vuxna, inte behöver stämma överens med den ålder ungdomen har. Speciellt svårt kan de tonåringar som har en ovanligt tidig eller sen pubertet få det vad gäller bemötande och förväntningar från omgivningen.

4.1.1.2 Utvecklingspsykologiskt perspektiv

Havnesköld och Risholm-Mothander (2009) beskriver att adolescensen betecknar den psykologiska utvecklingsperiod som genomgås under tonåren och vanligtvis sammanfaller med puberteten. Preadolescensen kännetecknar den period som sker något tidigare, vid omkring 11-13 års ålder (*ibid.*, s. 332). Enligt Havnesköld och Risholm-Mothander (2009) är det i samband med adolescensen som övergången från barndom till vuxen sker och är en tid som omfattas av dramatiska emotionella och kognitiva förändringar. Adolescensen präglas ofta av ett intensivt känsloliv då det bland annat sker en känslomässig frigörelse från

föräldrarna i utvecklingen mot att bli en självständig och autonom individ. Under denna tid i livet är kärleks- och vänskapsrelationer av stor betydelse. I takt med de biologiska förändringar som sker under tonårstiden blir vi medvetna om vår sexualitet och det uppkommer ett intresse och en lust att tillskansa sig sexuella erfarenheter enligt Frisé (2006). Magnusson (2009) beskriver att forandet av sexualiteten är en central del i ungdomars identitetsskapande. Ett sexuellt själv skapas genom att acceptera sin biologiska kropp samt utforska den i sexuella sammanhang. Enligt Frisé (2006) leder ökningen av könshormoner i kroppen till såväl biologiska förändringar som ökad sexuell lust samt en längtan efter kärlek och närhet. Vidare skriver Frisé (2006) att många ungdomar fäster stor vikt vid den sexuella debuten då den fungerar som en markör för att man blivit vuxen.

4.1.2 Socialkonstruktivistiskt perspektiv

Giddens (2007) menar att det inom den sociologiska traditionen finns ett flertal teoretiska perspektiv som används för att förklara och förstå den sociala verkligheten.

Socialkonstruktivism är ett vedertaget synsätt vars grundtanke är att samhället konstrueras genom samspel mellan människor. Detta innebär att rådande normer, sociala innebörder, värderingar och handlingar ständigt upprätthålls och/eller förändras genom individens interaktion med varandra. Verkligheten är därför inte på förhand given, utan något socialt konstruerat (Giddens, 2007).

Elvin-Nowak och Thomsson (2003) skriver i sin bok *”Att göra kön”* att kön inte endast är biologiskt givet i form av könsorgan eller något en person kan vara, det vill säga kvinnlig eller manlig. De hävdar att ordet kön kan, och bör ses som ett verb, något som görs och konstrueras. Vidare menar de att alla människor bidrar till att skapa de handlingar som vi tillskriver manlighet eller kvinnlighet. Kön skapas (och tolkas) ideligen genom sociala processer och ter sig olika beroende på person och situation.

Även Magnusson (2003) beskriver i boken *”Psykologi och kön: från könsskillnader till genusperspektiv”* ett socialkonstruktivistiskt angreppssätt på kön och hur könstillhörighet frambringas och upprätthålls kulturellt och socialt genom mellanmänskligt samspel. Genus är ett centralt begrepp inom detta synsätt och står för hur samhällets konstruktioner av kön ger innebörd åt de könsspecifika egenskaper och rangordningar vi tillskriver de olika könen; det vill säga ”socialt kön”. Vidare redogör Magnusson (2003) även för att konstruktioner av kön innebär så kallade sociala begränsningar. Hon menar att kvinnor har ett mer begränsat handlingsutrymme än män vad gäller social rörelsefrihet. Vad som anses naturligt och normalt för kvinnor och män skiljer sig åt och beror på det kulturella sammanhang de befinner sig i. Liksom Magnusson (2003) tar Berg (2009) upp könsskillnader i hur ungdomar får uttrycka sin sexualitet och menar att samhällets syn på killars sexuella handlingsutrymme är större och mer tillåtande än för tjejer.

Frisé (2006) beskriver i boken *”Ungdomar och identitet”* hur ungdomar skapar normer för sexualitet och sexuella handlingar. Hon menar att vi människor är starkt styrda av samhälleliga normer och att samhällets syn på sex präglar ungdomars sexuella vanor. Hon skriver att det i dagens samhälle råder en ojämlig uppfattning angående tjejer och killars sexualitet, speciellt sexuella erfarenheter. Det är mer socialt accepterat, om inte statushöjande, för en kille att ha många sexuella partners, medan det för en tjej kan innebära ett dåligt rykte.

Vidare beskriver Frisé (2006) ryktet som den kontrollmekanism som främst styr hur tjejer agerar och uttrycker sexualitet och relationer. Som tidigare nämnts ser man dock en tydlig utveckling mot ett samhälle med liberalare syn på sexualitet och att "Kärleksideologin" inte är lika starkt förankrad i dagens ungdomar som tidigare (Häggström-Nordin, 2009). Frisé (2006) talar om en seriell monogami bland ungdomar. De har ofta en serie monogama relationer och en sexuell partner i taget.

Gagnon och Simon (1973) har utvecklat begreppet *sexuellt script*. De hävdar att vi människor utövar sexuell praktik enligt ett på förhand givet manus. Manuset bygger på samhälleliga och kulturella normer kring sexualitet och formas genom sociala interaktioner. Berg (2009) skriver att man därmed kan tala om tidstypiska normer för sexuell praktik. Vidare skriver Berg (2009) att ungdomars sexuella manuskript skapas ihop med jämnåriga men påverkas av vuxnas sexuella normer, bland annat när unga anses vara tillräckligt mogna för sexuella aktiviteter.

4.2 Begrepp

4.2.1 Kärleksideologin

Kärleksideologin beskrivs av Helmius (1989) som den rådande ideologi som ungdomar tidigt socialiseras in i, det vill säga normen att känslomässigt utbyte bygger på tvåsamhet. Forsberg (2009) beskriver "Kärleksideologin" ur ett historiskt perspektiv där sexualitet och kärlek, främst i äktenskapet, vävs samman till en kärleksideologi där kärlek är en förutsättning för sex.

Vidare skriver Helmius (1989, s 44) att "*Kärlek legitimerar samlag och sexuell samvaro är ett uttryck för kärlek*". Häggström-Nordin (2009) menar att ungdomars syn på Kärleksideologin håller på att luckras upp, även om den fortfarande påverkar ungdomars, speciellt flickors, inställning till sex i hög grad. Även Berg (2009) menar att "Kärleksideologin" håller på att luckras upp då ungdomar numera verkar ha fler tillfälliga sexuella kontakter, även om sex inom en kärleksrelation är det mest eftersträvarvärda.

Vi har i detta kapitel presenterat den teoretiska referensram som ligger till grund för förståelsen av empirin i analys- och resultatkapitlet. Vi har valt att se sexualitet utifrån ett biologiskt, psykologiskt och ett socialkonstruktivistiskt perspektiv för att kunna analysera och problematisera ungdomars sexuella erfarenheter.

5. Metod och material

I detta kapitel återges förfarandet vid studiens genomförande och bearbetningen av materialet för att läsaren ska kunna följa forskningsprocessen. Här motiveras vårt val av metod, val av ansats samt studiens avgränsningar. Vidare beskrivs urvalet och dess kriterier samt tankar kring validitet, reliabilitet och generaliserbarhet. Vi berättar även om vilka etiska överväganden vi gjort. Slutligen presenteras en metoddiskussion där vi resonerar kring vad vi lärt oss av genomförandet av denna studie samt vad som kunde ha gjorts annorlunda.

5.1 Val av metod

Kvale och Brinkman (2009) lyfter fram att valet av metod bör grunda sig på vilket ämne som står i centrum för det man är angelägen att undersöka. Elofsson (2005) skriver i boken *"Forskningsmetoder i socialt arbete"* av Larsson, Lilja och Mannheimer (2005) att tillämpandet av kvantitativa undersökningsmetoder främst syftar till att mäta och beskriva olika fenomen och således ofta karaktäriseras av en deskriptiv ansats. Vidare menar Elofsson (2005) att genom att använda många enkäter istället för få intervjuer kan man få en mer sanningsenlig bild av fenomenet. Utförandet av denna undersökning har följaktligen skett med hjälp av en kvantitativ metodstrategi och har en deskriptiv och komparativ ansats. Detta eftersom vi vill undersöka hur gymnasieungdomars sexuella erfarenheter ser ut, jämföra om det finns några skillnader mellan de som går studie- eller yrkesförberedande program, samt om det skiljer sig åt beroende på könstillhörighet. Valet av forskningsmetod grundades framförallt på att vi vill ha så många svar som möjligt för att på så sätt få en bredare bild över hur sexuella erfarenheter ser ut hos gymnasieungdomar. Då vi vill nå ut till så pass många respondenter valde vi att använda enkäter som datainsamlingsinstrument. Ett kvalitativt angreppssätt skulle i denna studie vara svårt att genomföra för att studien berör det känsliga ämnet sexualitet, vilket ungdomar kan tycka är svårt att prata om i en intervjusituation, ur anonymitetssynpunkt. Eftersom vi i denna undersökning endast önskade ta reda på vilka ungdomarnas erfarenheter är, och inte deras upplevelser av dessa, lämpade sig ett kvantitativt tillvägagångssätt bäst enligt oss.

5.2 Avgränsningar

För att kunna genomföra vår studie inom ramen för en C-uppsats har vi varit tvungna att göra en del avgränsningar. För det första har vi endast haft tillgång till en gymnasieskola och vårt mål var att dela ut 150 enkäter. Vi ansåg att denna mängd insamlad data, inklusive eventuellt bortfall, skulle ge oss tillräckligt material för att kunna genomföra studien. Gymnasieskolan ligger i en västsvensk kommun och alla informanterna är svenskfödda vilket medför att det inte finns någon etnisk aspekt i studien. Vi har även valt att avgränsa studien till att beröra sexuell erfarenhet av det slag vi själva tror är oftast förekommande. Frågorna ställdes i form av "ja"- och "nej"- frågor, vilket har medfört att vi fått in begränsade svar angående ungdomarnas sexuella erfarenhet. Exempelvis vet vi inte exakt var eller hur de utför sexuell praktik, vilket vi heller inte finner relevant för studien. Vidare har vi inte lagt någon vikt vid,

eller frågat om, med vem de har utfört de praktiska sexuella handlingarna. Detta innebär att vi inte vet om ungdomarnas erfarenhet är av homosexuell, bisexuell eller heterosexuell art. Vi har heller inte frågat ungdomarna om riskbeteenden, det vill säga huruvida de har använt preventivmedel eller inte. Inom ramen för vår uppsats har vi inte heller haft möjlighet att fråga ungdomar som valt att inte gå eller som inte kommit in på gymnasiet.

Till sist har vi även avgränsat oss i vårt insamlade material. Vi ställde frågor om elevernas föräldrar avseende ålder och yrke, vilka vi inte kommer att använda oss av i studien då de inte påvisade några större skillnader. Det hade även varit av intresse att göra multivariata analyser, det vill säga jämföra skillnader mellan könen *inom* en studieinriktning, vilket dock hade varit en alltför omfattande fördjupning för vår studie. Denna typ av analyser är dock inte rekommenderad att göra på ett så fåtal enkäter enligt Djurfeldt, Larsson och Stjärnhagen (2008) och Edling och Hedström (2003). För att multivariata analyser ska fylla en funktion bör det insamlade datamaterialet vara betydligt större än det vi har tillgång till så att det tillåter att det delas in i fler oberoende variabler (minst två) som exempelvis kön och studieinriktning. I vårt fall skulle det innebära att variablerna skulle innehålla ett för litet antal individer för att vi skulle kunna fastställa några signifikant säkerställda samband.

5.3 Litteratursökning

Vi började med att, utifrån vårt syfte och våra frågeställningar, bryta ut nyckelord som vi kunde använda för att söka litteratur som rör ungdomar och sexualitet. Vi eftersökte teorier och begrepp samt forskning som tidigare applicerats på sexualitetsforskning med hjälp av databaserna; LIBRIS, GUNDA, GUPEA, KVINNSAM och SwePub. De sökord vi använt oss av i olika kombinationer är: ungdomar, unga vuxna, sexualitet, sex, sexualvanor, socialisation, utveckling, socialkonstruktivism, kön samt genus. Vi sökte även på de engelska orden youth, young och sexuality. Vi hämtade också inspiration och fick vägledning i vårt litteratursökande när vi läste andras forskningsstudier inom området och såg vilka böcker och skrifter som de använt sig av.

5.4 Urval

Vi valde att jämföra sexuell erfarenhet hos ungdomar som går studieförberedande gymnasieprogram med de som går yrkesförberedande gymnasieprogram, på en och samma skola. Det enda kriteriet för att delta i undersökningen var att informanterna skulle gå på denna gymnasieskola. Vi hade elever från alla årskurser samt båda könen och studieinriktningarna att tillgå. För att kunna dra generella slutsatser krävs det att man tillfrågat samtliga individer inom den målgrupp man avser undersöka, vilket Elofsson (2005) benämner *målpopulation*. Vidare menar Elofsson att då detta inte är praktiskt genomförbart begränsas svarsgruppen till en *rampopulation* vilken utgör en del av målpopulationen. Vår målpopulation är samtliga gymnasieungdomar i Sverige och rampopulationen utgörs av de över 1400 elever som går på den valda gymnasieskolan. Dessa hade en rent teoretiskt möjlighet att svara på vår enkät. Att alla studenter skulle befinna sig på skolan under de två dagar vi besökte den och under den tid vi var där förefaller dock orealistiskt. Vi har totalt 104

respondenter som deltagit i undersökningen vilket innebär att om vi utgår från rampopulationen (över 1400 elever vid valda skola) har vi ett bortfall på 90 procent men vårt mål med studien har aldrig varit att nå samtliga elever. För att rampopulationens svar ska vara så representativa som möjligt ska urvalet ha skett slumpmässigt. Andra urvalsmetoder som kan användas är bland annat styrt urval och självselekerat urval, enligt Bryman (2011). Vi har ett styrt och selekterat urval, se 5.6, vilket gör att vi inte kan generalisera våra resultat till att gälla samtliga elever vid den valda skolan utan vi uttalar oss enbart om hur våra 104 respondenter svarat. Är urvalsmetoden inte slumpmässig minskar representativitet av rampopulationen samt generaliserbarheten i svaren (Elofsson, 2005).

Valet av gymnasieskola är styrt av oss eftersom vi tog kontakt med och fick tillstånd att dela ut vår enkät på skolan av verksamhetschefen, vilken en av oss ytligt känner sedan tidigare. Vi valde denna skola eftersom den har över 1400 elever och ett stort utbud av både studieförberedande och yrkesförberedande gymnasieprogram. Dessa urvalskriterier ansågs väsentliga för att kunna besvara frågeställningen huruvida sexuella erfarenheter skiljer sig åt mellan de olika studieinriktningarna. Vi ansåg att den aktuella skolan, med så pass många elever och ett stort utbud av gymnasieprogram skulle skapa gynnsammare förutsättningar för studiens genomförande. Vi var på skolan under två dagar för att försöka få tag i respondenter. Vi stod vid ett bord på en uppehållsytta i en korridor under dag 1. Valet av elever som är med i studien är både självselekerat och styrt. Under dag 1 var urvalet självselekerat eftersom eleverna själva bestämde om de ville vara med eller inte. Dag 2 var urvalet styrt av oss eftersom vi var mer rörliga i korridoren och frågade eleverna om de gick ett yrkesförberedande program innan vi delade ut enkäten, eftersom det var dessa vi ville nå.

5.5 Enkätens utformning

Undersökningens syfte och de frågeställningar vi ämnar besvara styrde utformningen av enkätfrågorna (se bilaga 1). Vi fick även inspiration från enkäter som gjorts i andra studier, bland annat de som presenteras i kapitlet Tidigare forskning. Genom detta fick vi fram idéer kring vad man kan tänkas fråga om inom ämnet ungdomar och sexualitet. Vår önskan var att göra enkäten så lättbegriplig som möjligt då den riktar sig till ungdomar och det då är fördelaktigt att frågorna är enkla att besvara. Detta hade vi i åtanke när vi formulerade frågorna då vi i bästa mån försökt ha frågor av sluten karaktär med givna svarsalternativ för att på så sätt göra enkäten enkel att fylla i. Detta gynnar såväl en högre svarsfrekvens som den kodningsprocess som ska ske av det insamlade materialet (Bryman, 2011). På dessa frågor ges respondenten specifika svarsalternativ och får kryssa i valfri ruta på det alternativ som denne anser stämmer överens. Frågor som berör ungdomens och dennes föräldrars ålder, åldern för samlagsdebut och antal samlagspartners är exempel på frågor som inte har några direkta svarsalternativ, utan är frågor där respondenten istället får skriva ett valfritt svar på en blank rad. Det förekommer även frågor formulerade som påståenden med svarsalternativ via en femgradig likertskala. Utformandet av frågor enligt en likertskala är en undersökningsteknik som syftar till att mäta graden av olika känslor och attityder hos respondenten (Bryman, 2011). Detta gjordes således i vår enkät för att ge ungdomarna möjlighet att gradera sina svar. När vi hade gjort klart enkäten skickade vi den till de andra som ingick i vår handledningsgrupp, detta för att få respons och en möjlighet att minimera eventuella

svagheter och brister i enkätens utformning. De svar vi fick tillbaka berörde mestadels felstavningar och felnumreringar av frågorna. En person ville ha ett förtydligande av ett påstående man skulle ta ställning till och en person var lite kritisk till frågornas känsliga art. Felstavningarna och felnumreringarna ändrades, likaså påståendet, medan alla känsliga frågor kvarstod.

5.6 Genomförande

För att kunna jämföra sexuell erfarenhet hos ungdomar som går studieförberedande gymnasieprogram med dem som går yrkesförberedande program valde vi att vända oss till en skola som har båda dessa inriktningar. Vi skickade en förfrågan via mejl till verksamhetschefen för en gymnasieskola med ungefär 1 400 elever eftersom vi inte fick tag i honom via telefon. Verksamhetschefen tog upp vår förfrågan med rektorerna på skolan under ett möte. Han visade då enkäten och syftet med undersökningen för dem, som han fått av oss via mejl. Denna skola tackade nej till undersökning eftersom de inte tyckte att de hade tid att genomföra den inom den tidsram vi har till vårt förfogande för uppsatsen. Vi ringde då verksamhetschefen på annan gymnasieskola med omkring 1 500 elever och som erbjuder både studie- och yrkesförberedande program. Denna verksamhetschef var sedan tidigare ytligt bekant med en av oss. Han sade sig villig att ställa upp på undersökningen av den anledningen, med villkoren att det var han som delade ut enkäten till sina lärare och valde ut de klasser som skulle delta i undersökningen. Detta skulle underlätta för honom eftersom lärarna själva kunde finna lämpliga elever och lektioner då de kunde dela ut enkäten och således skulle vår undersökning ta mindre tid av undervisningen. Efter en vecka fick vi beskedet att undersökningen inte kunde genomföras klassvis utav lärare som utlovats. Verksamhetschefen hade visat enkätfrågorna för bland andra kuratorerna på skolan, vilka tyckte att frågorna var av för känslig karaktär. Han erbjöd oss då istället att få komma till skolan och stå i korridoren, där många elever är i rörelse, och själva fråga eleverna om de ville delta i undersökningen. Vi tackade ja till detta erbjudande.

När vi kom till skolan hade verksamhetschefen ordnat fram tre valbås som skolan brukar använda vid skolval samt en stor, låst valurna där eleverna kunde lämna de ifyllda enkäterna. Vi stod både vid ett bord med en stor skål med godis samt rörde oss i korridorerna för att få tag i respondenter. Dag 1 var vi på skolan under i ungefär tre timmar under lunchtid och det var 94 elever som svarade på enkäten. Endast fyra av dessa var från yrkesförberedande program. Vi fick därför komma tillbaka nästa dag. Vi fick veta var de olika inriktningarna hade sina lokaler och var mer mobila denna dag. Vi frågade även ungdomarna vilket program de läste innan vi frågade om de ville vara med i undersökningen. Dag 2 fick vi in totalt 48 svar, alla från yrkesförberedande program under de cirka två timmar vi var där. Sammanlagt under våra två dagar på skolan fick vi in 142 besvarade enkäter.

5.7 Kritik av genomförandet och enkäten

Under tiden vi delade ut enkäten, och nu i efterhand, har vi funnit en del brister i undersökningens genomförande. För det första valde en stor del av eleverna att inte besvara enkäten i valbåsen, utan sittandes bredvid varandra vid bord på uppehållsytan. Det var svårt att rikta sig direkt till enskilda individer i korridoren. De tackade oftast nej, medan de som kom i större grupper var mer välvilligt inställda till att delta i studien. Många elever valde därför att fylla i enkäten för att deras kompisar gjorde det. Detta kan ha påverkat resultatet då vi inte vet om eleverna varit helt ärliga i sina svar när de fyllt i enkäten inför sina vänner. Eftersom de i grupp har väntat på varandra kan det ha lett till att vissa känt sig stressade om deras vänner besvarade enkäten fortare än de själva vilket kan ha påverkat resultatet. Det var även ett par elever som valde att avstå på grund av att enkäten behandlade ämnet sexuell erfarenhet, dock var det många som valde att svara just på grund av det ämnet.

Själva enkätens utformning kan kritiseras på en rad områden. För att få enkäten att se liten ut och för att spara papper skrev vi ut den dubbelsidigt, detta medförde att vi fick en del inkorrekt ifyllda enkäter vilket enkelt kunde ha avhjälpas om vi hade skrivit ut dem enkelsidigt. Skälet till att vi endast gav respondenterna svarsalternativen ”tjej” eller ”kille” när vi frågade efter kön var att vi inte ville att eleverna skulle förlöjliga frågan vilket vi tror kunde ha skett om vi givit dem alternativet ”annat” med en tom rad. I enkäten upptäckte vi en brist på frågan vem man bor med. Om respondenten bodde växelvis hos sina föräldrar var det inte säkert att de bodde likadant. Mamma kanske bodde i en villa medan pappan bodde i en hyresrätt. Dessa elever kunde då ha behövt fylla i två alternativ. Detta var det en elev som påpekade men lyckligtvis svarade alla respondenter endast ett alternativ. Vad gäller frågan angående vem man talar om sex med var det många elever som kryssade i ”annat” och skrev partner/pojkvän/flickvän. Det var så pass många att vi i efterhand kände att det borde ha funnits som ett svarsalternativ, även om alla elever inte har en partner. De behöver inte heller ha syskon eller levande föräldrar som de kan tala med.

I den del av enkäten som berörde sexuell erfarenhet var det ett par elever som undrade vad vi menade med ordet parrelation. Det hade varit bättre om vi hade formulerat detta annorlunda, exempelvis om man varit tillsammans med någon, haft ett förhållande eller en relation. På frågan om när en tjej respektive kille är tillräckligt gammal för att ha sex var det 13 elever som valde att inte besvara frågan i siffror utan med ord vilket kan tyda på att frågan var något svårbesvarad. Avsikten med frågans utformning var dock att vi ville att eleverna skulle svara med en ålder för att koppla denna ålder till den faktiska debutåldern.

I enkäten frågade vi även eleverna om de tyckte att man måste vara kär för att ha sex samt om man måste vara i en parrelation för att ha sex med svarsalternativen ”ja” eller ”nej”. Vi fick kommentarer av eleverna där några verkade tycka att sex är bättre när man är kär. Detta fick oss att tänka över frågeformuleringarna och vi kom fram till att dessa frågor bäst hade ställts i form av skalor eller möjligtvis att man *bör* vara kär istället för *måste* vara kär. Vi hade själva inte kunnat svara ett självklart ”ja” eller ”nej” på denna fråga.

5.8 Bearbetning av enkät

När vi sedan sammanställde de 142 enkäterna var det tio stycken som inte var fullständigt ifyllda vilket kan bero på att enkäten var utskrivnen dubbelsidigt, vilket kan ha medfört att vissa elever missade sida två. Efter att vi tagit bort dessa tio hade vi fått svar ifrån 19 tjejer på yrkesförberedande program, 33 killar på yrkesförberedandeprogram, 44 tjejer på studieförberedande program samt 36 killar på studieförberedandeprogram; totalt 132 enkäter. Vår önskan var att uppnå en relativt jämn könsfördelning samtidigt som vi ville behålla så många av enkäter som möjligt. Vi använde oss av alla enkäter vi fick in från de yrkesförberedande programmen och valde lika många från de studieförberedande, för att på så sätt få lika många svarande från varje inriktning. För att få ner de studieförberedande tjejernas enkäter till 19 stycken lade vi ut alla 44 på golvet med sidan med vår informationstext uppåt och lottade slumpmässigt fram 19 stycken. Med killarna på de studieförberedande programmen gjorde vi samma sak, förutom att vi endast drog bort tre stycken enkäter från undersökningen. I undersökningen har vi därmed 104 besvarade enkäter totalt. Att vi valde att använda oss av lika stora grupper av respektive kön innebär att vi undersöker hur 19 tjejer på studieförberedande linjer har svarat och jämför detta med hur 19 tjejer på yrkesförberedande linjer svarat. Vi ville undersöka om det fanns någon skillnad mellan just dessa två grupper, inte generalisera varken kring tjejer på studie- och yrkesförberedande program eller uttala oss om gymnasieskolan i allmänhet. Detsamma gäller killar där tre enkäter togs bort för att få lika många antal svarande från respektive inriktning.

Svaren matades sedan in och kodades i ett datorprogram för statistik; SPSS (Statistical Package for the Social Sciences). Med hjälp av SPSS har vi även utfört univariata och bivariata analyser, det vill säga räknat ut frekvenser och procentsatser samt jämfört dessa utifrån kön och inriktning. Diagrammen och tabellerna på våra uträkningar har vi gjort i Excel.

5.8.1 Tester

Vid kvantitativa analyser av data är det vanligt att man testar sin data för att undersöka om de resultat man får är säkra enligt Djurfeldt, Larsson och Stjärnhagen (2008) och Edling och Hedström (2003). Bland de vanligaste testen är z-test och t-test som används för att kontrollera om det stickprov man har dragit ur en större datamängd är ett representativt urval av ursprungsdata. Man jämför då medelvärdet på urvalet (stickprovet) med det faktiska medelvärdet på ursprungsdata. Till exempel kan man om man känner till medelvärdet på arbetsinkomsterna i totalbefolkningen genom dessa båda test kontrollera att det stickprov man dragit ur totalbefolkningen är representativt (Djurfeldt, Larsson & Stjärnhagen 2008, Edling & Hedström 2003). Vi använder oss inte av denna typ av data (stickprov) och gör inte heller några beräkningar av medelvärden var för ingen av dessa tester är relevanta för vår studie. Enligt Djurfeldt, Larsson och Stjärnhagen (2008) och Edling och Hedström (2003) är även Chi2 test är brukligt att göra och man mäter då skillnaden mellan en observerad och en förväntad frekvens. Tyvärr är urvalet inte representativt och vår datamängd för liten för att detta test ska vara relevant att göra. Eftersom vi varken vill eller kan generalisera utifrån

populationen gymnasieungdomar vill vi inte heller betunga läsaren med invecklade statistiska resonemang som vi anser är irrelevanta för vår undersökning.

5.9 Analyismetod

Kvale och Brinkman (2009) menar att tematisering är en vanligt förekommande analysmetod vid kvalitativa forskningsstudier. Vi har dock tillämpat denna analysmetod i vår undersökning då vi kodat fram fyra huvudteman i vår empiri. Dessa fyra kategorier är; *Bakgrundsfaktorer*, *Teoretisk kunskap om sex och samlevnad*, *Praktiska sexuella handlingar* och *Attityder kring sexualitet*.

5.10 Etiska överväganden

Vetenskapsrådet (2002) redogör för forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. De principer som en forskare ska förhålla sig till är; *informationskravet*, *samtyckekravet*, *konfidentialitetskravet* samt *nyttjandekravet*. Samtliga etiska hänsynstaganden har tagits i beaktande vid undersökningens genomförande. Då undersökningen berör ämnen av förhållandevis känslig och intim karaktär anser vi att anonymitet för ungdomarna är av yttersta vikt. Vi började med att kontakta verksamhetschefen på skolan för att få samtycke till att besöka skolan och utföra enkätundersökningen. Efter att vi fått tillstånd skickade vi honom ett mejl där vi informerade om det huvudsakliga syftet med studien, att medverkan sker helt och hållet på frivillig basis samt att de kan avsluta sin medverkan när så önskas.

Vid utdelandet av enkäterna i skolan informerade vi ungdomarna muntligt om att undersökningen var helt anonym och att deltagandet är helt frivilligt. Vi garanterade även respondenterna att de är, och förblir, helt anonyma under hela forskningsprocessen liksom i presentationen av det insamlade materialet. Det fanns även ett informationsbrev på första sidan av enkätformuläret som respondenterna läste igenom innan de fullföljde deltagandet. I informationsbreven beskrevs även att deltagande i studien sker frivilligt och att man förblir helt anonym. De etiska övervägandena har därmed skett i enlighet med *informationskravet* och *samtyckekravet*. Samtliga respondenter har blivit informerade om det huvudsakliga syftet med studien, att deltagande sker helt och hållet på frivillig basis samt att de kan avsluta sin medverkan när så önskas. Detta innebär att respondenterna således själva bestämmer över sin medverkan (Vetenskapsrådet, 2002). Samtliga elever, likväl som vilken skola studien genomförts på, kommer att vara helt anonymt i undersökningen och vid redovisningen av resultatet. Detta uppfyller kravet på *konfidentialitet* enligt Vetenskapsrådet (2002). Gymnasieskolan vi har valt kommer inte att beskrivas utförligt och detaljerat. Det kommer inte någonstans i uppsatsen kunna utläsas vilken skola som varit med i undersökningen. Förvaring av enkäterna och annan eventuell känslig information, har förvarats oåtkomligt för obehöriga, enligt *konfidentialitetskravet* för att uppgifter som respondenten lämnat inte under några omständigheter röjs. Slutligen uppfylls *nyttjandekravet* då de uppgifter som lämnas enbart kommer att användas för det avsedda forskningsändamålet.

5.11 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Bryman (2011) framhåller att det i undersökningar eftersträvas en så hög validitet och reliabilitet som möjligt. I en studie med kvantitativ forskningsansats avser validiteten att man mäter det man avser att mäta och att det som mäts är relevant i sammanhanget. Reliabiliteten syftar till att själva mätningen sker på ett korrekt och tillförlitligt sätt för att kunna säkerställa ett pålitligt forskningsresultat (*ibid.*). Fortsättningsvis menar Bryman (2011) att framförallt genomförandet av datainsamlingen, att rätt sorts data är insamlade på ett pålitligt sätt samt hur grundligt bearbetningen av materialet utförs, höjer reliabiliteten. För att kunna uppnå en hög reliabilitet är det även av betydelse att måttet inte påverkas av variationer i tid och plats och resultaten ska inte vara unika för ett specifikt tillfälle. Undersökningen ska, oberoende av forskare, kunna upprepas med samma resultat (*ibid.*). Elofsson (2005) anser att man kan uppnå en högre validitet i en kvantitativ enkätundersökning genom ett grundligt förarbete av enkäten. Genom att studera andra undersökningars enkätfrågor samt att ha utformat den teoretiska referensram man utgår ifrån, blir det enklare för forskaren att få svar på de frågeställningar som han eller hon vill ha besvarade, enligt Elofsson (2005). Vidare betonas att generaliserbarhet valideras högt i kvantitativa studier och beror på i vilken utsträckning det insamlade materialet går att likställa med den totala målpopulationen (*ibid.*).

För oss innebär detta hur väl våra resultat kan sägas gälla för samtliga av Sveriges gymnasieungdomar. Då vi endast haft tillgång till 104 självselektade informanter på en enda gymnasieskola anser vi att vårt material inte är generaliserbart i någon större bemärkelse. För att uppnå en så hög validitet som möjligt har vi i vår undersökning utformat en enkät som är starkt relaterade till vårt syfte och våra frågeställningar och anpassat frågornas karaktär till målgruppen gymnasieungdomar. Enkäten behandlar även samma eller likartade frågor som använts i andra liknande studier vilket främjar validiteten. Därigenom kan vi ha undvikit en del misstag och problem när det gäller exempelvis felformulerade och svårbesvarade frågor. Detta tror vi har varit gynnsamt för att få en hög svarsfrekvens och likaså ökat chanserna till att respondenterna svarat öppet och ärligt på frågorna. Även om frågorna är utformade på ett bra sätt, samt korrekt sammanställda, är det troligt att alla respondenter inte svarat helt sanningsenligt. Detta eftersom vissa valde att besvara sin enkät medan de satt bredvid sina kompisar, vilket minskar reliabiliteten. På grund av att studien endast omfattar 104 respondenter på en specifik gymnasieskola är sannolikheten liten att en annan forskare som vill genomföra samma studie på en annan skola uppnår samma resultat. Sammanfattningsvis bedömer vi att validiteten är god medan reliabiliteten inte helt kan säkerställas då det kan finnas tvivel beträffande sanningshalten i ungdomarnas svar. Som vi påpekat ovan kan urvalet inte betraktas som representativt eller resultaten generaliserbara, främst för att urvalet inte är slumpmässigt. Trots att vi inte kan generalisera utifrån våra resultat menar vi att de tendenser vi tycker oss se i ungdomars sexuella erfarenheter bör belysas och utforskas ytterligare.

5.12 Metoddiskussion

Att forska i ämnet sexuell erfarenhet medför vissa svårigheter, framförallt för att ämnet inrymmer så mycket mer än det vi har forskat om i denna studie, vilket vi diskuterat tidigare i avsnittet 5.2 Avgränsningar.

När vi ser tillbaka på genomförandet av studien önskar vi att vi hade testat vår enkät på gymnasieungdomar innan vi delade ut den, för att på så sätt se till att alla frågor i enkäten var språkligt begripliga för dem. Detta kunde ha gjort att vi inte valt ordet ”parrelation” eftersom det ledde till en del frågetecken från ungdomarnas sida. Hade vi gjort en kvalitativ undersökning hade vi haft större möjlighet att dels kunna förklara en svårformulerad fråga mer ingående men också kunna återkomma till respondenten vid oklarheter i deras svar för att få ett förtydligande. I en anonym, kvantitativ undersökning är detta tyvärr omöjligt.

Beträffande urvalet hade det varit önskvärt att främst få in fler svar från tjejer som går yrkesförberedande program för att få en jämnare könsfördelning i materialet samt kunna använda fler av de studieförberedande tjejernas svar. Svårigheten i att få in svar från tjejer som går yrkesförberedande program tror vi kan bero på att tjejer inte går yrkesförberedande program i lika stor utsträckning som killar, i alla fall inte på denna skola. De tjejer vi frågade, som gick praktiska program, var lika välvilligt inställda som resterande elever i allmänhet. Det fanns helt enkelt inte fler tjejer som valt yrkesinriktning tillgängliga för oss just dessa dagar. Vårt val att ta bort 28 enkäter kan ha varit ett felaktigt beslut då vi begränsade vårt material ytterligare. Motiveringen till vårt val var att vi åtminstone ville ha jämna och enligt oss mer jämförbara grupper, i och med att det är lika många respondenter ifrån varje inriktning, även om könsfördelningen fortfarande är ojämn. Med endast 19 svar från tjejer på yrkesinriktade program menade vi att de var underrepresenterade. Vi tog därmed bort 25 enkäter från tjejer på studieförberedande program, vilket leder till frågan huruvida vi istället gjort tjejer på studieförberedande program till en underrepresenterad grupp. Alternativet att ha med fler svar och därmed få en mer representativ bild av elevernas sexuella erfarenheter kan så här i efterhand tyckas ha varit det rätta valet.

6. Resultat och analys

I detta kapitel redovisas de resultat vi kommit fram till i vår undersökning. Vi har valt att presentera resultaten i form av fyra huvudteman; *Bakgrundsfaktorer*, *Teoretisk kunskap om sex och samlevnad*, *Praktiska sexuella handlingar* samt *Attityder kring sexualitet*. Vi har även valt att i bilaga 3 redovisa de kommentarer ungdomarna hade möjlighet att ge oss på några fria rader sist i enkäten. Efter att vi har redogjort för ett tema kommer vi att analysera empirin med hjälp av tidigare forskning och de teorier och begrepp vi tidigare beskrivit. Detta görs med en ansats att utröna om inriktning på gymnasiet och könstillhörighet kan vara utslagsgivande variabler. Resultat- och analysdelen utgår från de 104 ungdomar som ingår i vårt urval. Vi vill än en gång poängtera att våra resultat inte är generaliserbara i någon vidare bemärkelse. Resultaten kan vara slumpmässiga och är därigenom inte statistiskt säkerställda. Trots detta anser vi att våra resultat är av intresse då vi finner stöd för dem i tidigare forskning.

Vi kommer i följande kapitel att benämna de elever som går studieförberedande gymnasieinriktning för S-ungdomar och de som går yrkesförberedande för Y-ungdomar.

Vår definition av sexuella erfarenheter innefattar, som vi tidigare nämnt, både praktiska sexuella handlingar och teoretisk kunskap om sex- och samlevnadsfrågor. Sexuell erfarenhet inbegriper således mer än endast samlag och innefattar även förälskelser, kyssar, smekningar, oralsex och onani samt ungdomarnas tankar kring sexualitet.

6.1 Bakgrundsfaktorer

Inledningsvis ges en presentation av ungdomarnas bakgrund för att kunna få en överblick över de gymnasieungdomar som ingår i studien. De frågor vi ställt till ungdomarna angående deras bakgrund berör ålder, kön, årskurs, studieinriktning, nationalitet, framtidsplaner och boendeförhållanden. Detta följs av frågor som behandlar föräldrarnas bakgrund och tar upp variabler så som utbildningsnivå och sysselsättning. Av de 104 respondenterna är fördelningen mellan S-ungdomar och Y-ungdomar jämn, det är 52 ungdomar i varje grupp. Dock skiljer sig antalet tjejer och killar som deltagit i undersökningen. Vi vill härmed än en gång belysa att det i våra resultat förekommer en ojämn könsfördelning vilket, som vi tidigare upplyst om, beror på att vi ville behålla så många svar som möjligt. Nedan följer en frekvenstabell i radprocent över bakgrundsvariabler för respektive studieinriktning.

Tabell 6.1 *Ungdomarnas bakgrund*

N tjejer = 38, N killar = 66

Bakgrundsvariabler	Studieförberedande	Yrkesförberedande
Kön		
Tjejer	37 %	37 %
Killar	63 %	63 %
Årskurs		
1	17 %	13 %
2	44 %	69 %
3	38 %	17 %
Boendeform		
Villa	92 %	63 %
Hysesrätt	4 %	29 %
Bostadsrätt	4 %	8 %
Boendeförhållanden		
Tillsammans med båda mina föräldrar	79 %	54 %
Växelvis hos båda mina föräldrar	4 %	21 %
Tillsammans med ensamstående förälder	8 %	10 %
Tillsammans med förälder och dennes nya partner	8 %	10 %
Ensam	2 %	4 %
Annat	0 %	2 %
Framtidsplaner		
Pluggar	52 %	21 %
Jobbar	23 %	60 %
Reser	23 %	19 %
Ej svar	2 %	0 %
Mamma utbildningsnivå		
Grundskola	2 %	2 %
Gymnasium	25 %	37 %
Högskola/Universitet	67 %	44 %
Vet inte	6 %	17 %
Pappa utbildningsnivå		
Grundskola	8 %	8 %
Gymnasium	35 %	48 %
Högskola/Universitet	52 %	31 %
Vet inte	6 %	13 %
Förvärvsarbetande föräldrar		
Mamma	90 %	90 %
Pappa	100 %	88 %

Tabell 6.1 ovan visar att den övervägande delen av ungdomarna gick i gymnasiets årskurs 2. Genomsnittsåldern bland de svarande var 17,5 år, den yngsta som deltog i studien var 16 år och den äldste 21 år gammal. Cirka 80 procent av S-ungdomarna och drygt hälften av Y-

ungdomarna bodde tillsammans med båda sina föräldrar. Den klart vanligaste boendeformen för S- ungdomar var villa. Bland Y-ungdomarna bodde drygt 60 procent i villa och cirka 30 procent i hyresrätt.

Majoriteten av S-ungdomarna uppger att de troligtvis kommer att studera om två år medan 60 procent av Y-ungdomarna har planer på att arbeta. Andra skillnader som framgick beroende på studieinriktning var föräldrarnas utbildningsnivå. 67 procent av S-ungdomarnas mammor och 52 procent av deras pappor hade utbildning på högskola eller universitet. Motsvarande siffror för Y-ungdomarna var 44 procent för mammorna och 31 procent för papporna. Det framkommer även att majoriteten av alla ungdomarnas föräldrar förvärvsarbetar. Det var endast ett fåtal som angav att deras föräldrar var arbetslösa eller hade någon annan sysselsättning. Då samtliga respondenter var födda i Sverige, och endast ett fåtal hade en förälder med annan nationalitet än svensk, redovisas inte detta i tabellen.

Beträffande ungdomarnas levnadsförhållanden visar våra resultat på liknande siffror som de Edgardh (1992) fick fram i sin studie där drygt 70 procent av ungdomarna sammanbor med båda sina föräldrar. Ytterligare likheter med Edgardhs (1992) studie fann vi gällande föräldrarnas utbildningsnivå. S-ungdomarna hade i större utsträckning föräldrar med högskoleutbildning än Y-ungdomarna. Dessa resultat fann även Ambjörnsson (2004) i sin studie om gymnasietjejer. Skillnader beträffande våra resultat i jämförelse med tidigare forskning visar att föräldrarna generellt sett är mer välutbildade idag än vad som framkom i Edgardhs (1992) 22 år gamla studie. Vårt material visar tydligt att mammorna är mer välutbildade än papporna inom båda inriktningar vilket skiljer sig från Edgardhs (1992) resultat där det var något fler pappor än mammor som hade högst avslutad utbildning.

Med utgångspunkt från våra resultat drar vi slutsatsen att S-ungdomarna utgör en relativt homogen grupp medan det finns en större spridning på bakgrundsvariablerna för Y-ungdomarna. Majoriteten av S-ungdomarna bor i villa tillsammans med båda sina föräldrar. Föräldrarna har i stor utsträckning en hög utbildningsnivå och över hälften av ungdomarna själva har planer på att studera vidare efter gymnasiet. Av Y-ungdomarna bor drygt 60 procent i villa och 30 procent i hyresrätt. Det är även fyra gånger vanligare att Y-ungdomarna bor växelvis hos sina föräldrar då 21 procent, i jämförelse med endast 4 procent av S-ungdomarna, svarade detta. Högsta avslutade utbildningsnivå var generellt sett lägre hos Y-ungdomarnas föräldrar. När det gäller framtidsplanerna uppgav 60 procent av Y-ungdomarna att de kommer att arbeta om två år. Enligt oss indikerar detta på att bakgrundsfaktorer kan påverka ungdomars val av gymnasieinriktning.

6.2 Teoretisk kunskap om sex och samlevnad

I enkäten finns ett avsnitt som berör ungdomarnas teoretiska kunskap kring sex- och samlevnadsfrågor. Ungdomarna fick ta ställning till tre påståenden och gradera sina svar enligt en fem-gradig likertskala där 1 var ”instämmer inte alls” och 5 var ”instämmer helt”. Tabell 6.2 nedan redovisar ungdomarnas svar gällande dessa påståenden. Eftersom det endast fanns marginella skillnader i svaren vad gäller kön och studieinriktning har vi valt att redovisa alla ungdomars svar tillsammans.

Tabell 6.2 *Elevernas kunskap om sex*

N = 104

Påstående	Instämmer inte alls	Instämmer inte	Instämmer delvis	Instämmer	Instämmer helt
Jag lärde mig allt jag behöver veta om sex under sexualundervisningen i grundskolan	24 %	23 %	18 %	25 %	10 %
Har jag frågor om sex vet jag vart jag kan få information och svar på mina frågor	7 %	5 %	25 %	23 %	40 %
Jag vet vart jag ska vända mig om jag skulle misstänka att jag har en könssjukdom eller är gravid	2 %	3 %	12 %	14 %	69 %

Som tabellen ovan visar var det 47 procent av ungdomarna som inte instämde med påståendet att de lärt sig tillräckligt om sex under sexualundervisningen i grundskolan. Majoriteten av gymnasieungdomarna visste i dagsläget vart de skulle vända sig om de hade frågor om sex eller om de misstänkte att de hade en könssjukdom eller var gravida. Dock var det 37 procent som inte instämde eller endast delvis instämde med att de visste vart de skulle vända sig med sina frågor eller få information om sex. 17 procent av ungdomarna var heller inte helt säkra på vart de skulle vända sig om de misstänkte en könssjukdom eller graviditet.

Vi frågade även ungdomarna om vem de kan tala med om sex. De kunde på dessa frågor kryssa i flera alternativ. Viktigt att betona här är att vi inte vet vilka som har möjlighet att tala med alla. Exempelvis har 30 procent av eleverna svarat att de talar med sina syskon om sex, dock vet vi inte hur många av eleverna som har syskon. Det skulle kunna slumpa sig så att det är 30 procent av eleverna som har syskon, vilket skulle medföra att det egentligen är 100 procent av eleverna som kan tala med syskon om sex, förutsatt att de har några.

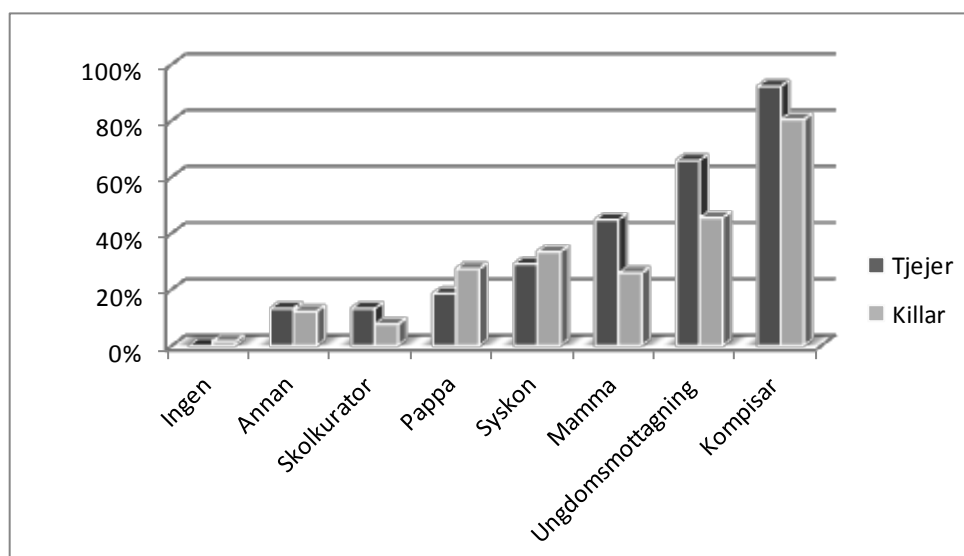

Diagram 6.1 *Samtalspartners utifrån kön*

N tjejer = 38, N killar = 66

Som diagram 6.1 visar kan både tjejer och killar främst prata om sex med sina kompisar, drygt 90 procent av tjejerna och 80 procent av killarna svarade detta. 66 procent av tjejerna och 45 procent av killarna kände att de kunde vända sig till Ungdomsmottagningen för att tala

om sex. Vi kan även se att val av samtalspartner skiljer sig åt mellan de olika könen då resultaten visar att tjejer, i större utsträckning än killar, upplever sig kunna prata med sin mamma om sex. Det framkommer på liknande sätt att det är vanligare bland killarna än tjejerna att ha sin pappa som samtalspartner. Över 10 procent av båda könen kryssade även i kategorin ”Annan” och uppgav i de flesta fall pojkvän/flickvän som någon de kunde tala om sex med.

Vi jämförde även samtalspartners utifrån studieinriktning vilket diagram 6.2 nedan visar.

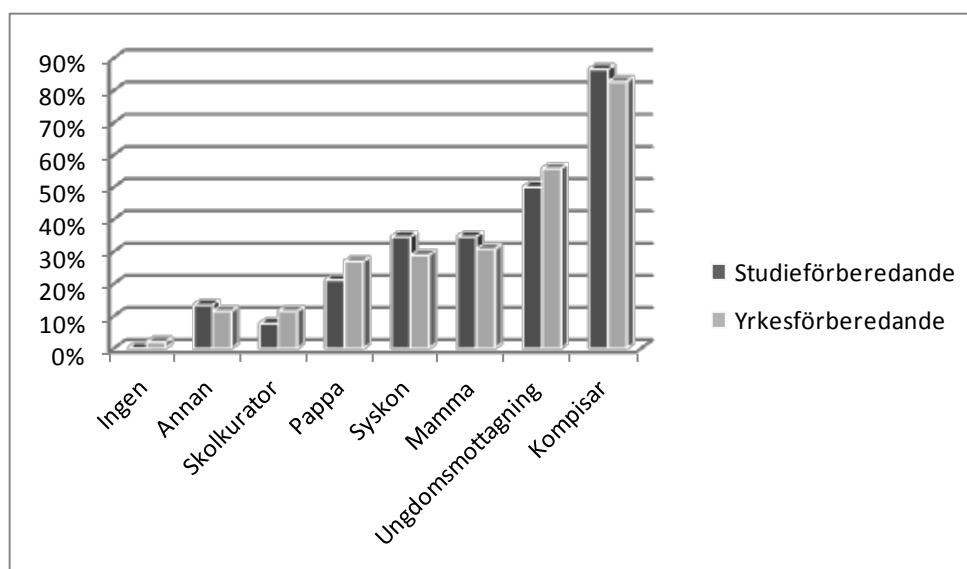

Diagram 6.2 *Samtalspartners utifrån studieinriktning*

N = 104

Diagrammet påvisar inga större skillnader vad gäller samtalspartners och inriktning. Vem de talar med om sex verkar därmed vara mer könsbundet än beroende på vilken studieinriktning man går.

Sammantaget verkar det finnas brister i ungdomarnas teoretiska kunskap om sex- och samlevnadsfrågor. Nästan hälften av ungdomarna uppgav att de inte hade fått tillräcklig kunskap inom ämnet under grundskolans sex- och samlevnadsundervisning. Cirka 40 procent av ungdomarna visste inte heller vart de skulle vända sig för att få information och svar på frågor kring sex samtidigt som en klar majoritet av ungdomarna valde att tala med varandra om sex. Jämför vi dessa resultat med de som framställs i UngKab09 (2011), där flertalet upplevde sig nöjda med skolans sexualundervisning, ser vi att resultaten inte stämmer överens. Att ungdomarna helst pratar med sina kompisar om sex stämmer väl överens med specialrapporten Ungdomsbarometerns (2011) resultat. Rapporten visar även, liksom vår studie, att ungdomar gärna vänder sig till Ungdomsmottagningen, följt av mamma och partner för att tala om sex.

Havnesköld och Risholm-Mothander (2009) menar att kärleks- och vänskapsrelationer är av stor betydelse för ungdomar under adolescensen. Detta ser vi i vårt material eftersom en klar majoritet av ungdomarna valde att tala med kompisar och partners om sex. Enligt det socialkonstruktivistiska perspektivet skapas och upprätthålls normer och värderingar genom

mellanmänskligt samspel (Giddens, 2007), vilket i vårt material kan tolkas som att ungdomarna, genom att tala med varandra, skapar sin sexualitet.

Under denna period i ungdomens liv är även föräldrar och vuxna förebilder av stor betydelse och understödjer utvecklingen av ungdomars sexuella identitet (Havnesköld & Risholm-Motander, 2009). Många av ungdomarna angav föräldrar som någon de kunde tala med om sex. Eftersom identiteten skapas i interaktion med andra människor visar detta tydligt att vuxna innehar en central roll i ungdomens formande av sin sexualitet. Genom att fler killar angav att de pratar med sina pappor och fler tjejer med sina mammor kan detta även tolkas som att konstruktioner av hur en ”tjej” och ”kille” bör agera sexuellt, påverkas och upprätthålls via tidigare generationer. Detta kan således vara orsaken till att det finns skillnader i svaren beroende på kön.

6.3 Praktiska sexuella handlingar

Vissa frågor fokuserade mer på konkreta praktiska sexuella handlingar och relationer. Vi kommer att visa svaren på dessa i form av diagram. Vi kommer först att presentera ett diagram över hur de sexuella praktiska erfarenheterna ser ut för alla ungdomar, därefter skillnader mellan könen och till sist hur det ser ut beroende på studieinriktning. Dessa resultat kommer att redovisas och analyseras tillsammans. Därefter följer ett avsnitt som presenterar de följdfrågor som endast ställts till de elever som samlagsdebuterat.

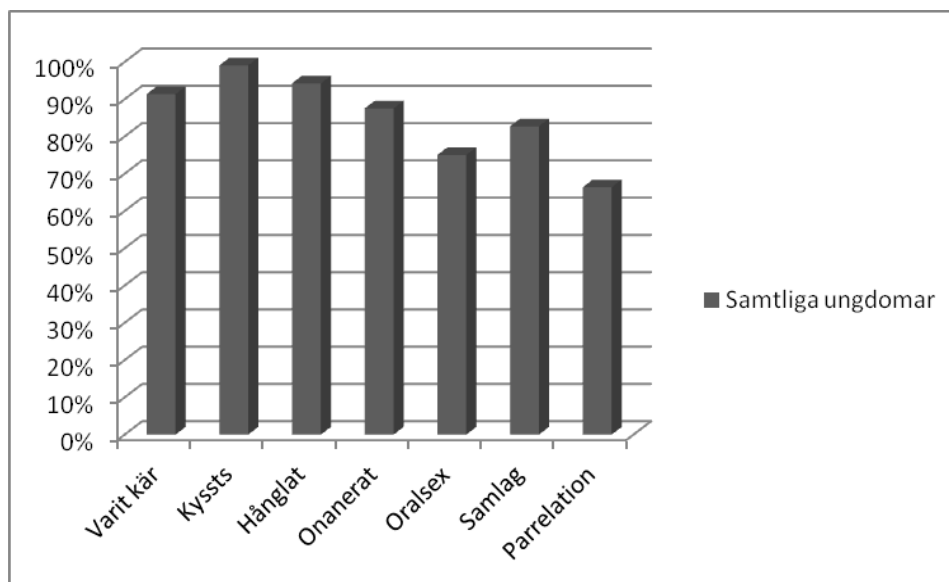

Diagram 6.3 Översikt över ungdomarnas sexuella erfarenheter $N = 104$

Inom vår ram för praktiska sexuella handlingar har samtliga ungdomar någon form av erfarenhet. Över 65 procent har utfört alla de handlingar vi inräknar i begreppet sexuell erfarenhet. Störst erfarenhet har ungdomarna av kyssar (99 procent) och minst av parrelationer (66 procent). 86 stycken av de 104 ungdomarna hade samlagsdebuterat. Nedan visas ett diagram där vi jämfört tjejernas med killarnas sexuella erfarenheter.

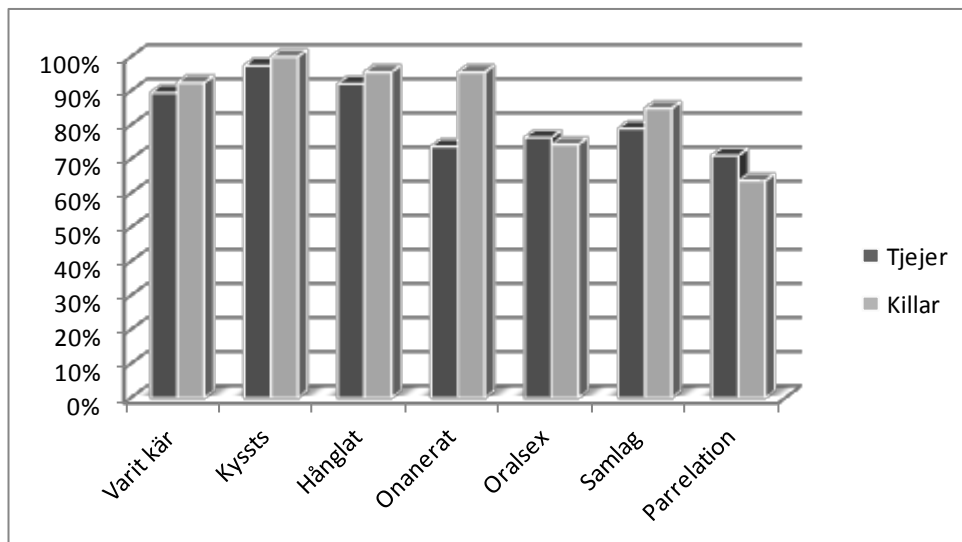

Diagram 6.4 Sexuella handlingar utifrån kön

N tjejer = 38, N killar = 66

Som diagrammet visar har killarna överlag fler sexuella erfarenheter än tjejerna. Tjejerna har mer erfarenhet av oralsex och parrelationer. Störst skillnad finner vi i erfarenheter av onani, där 74 procent av tjejerna har onanerat jämfört med 95 procent av killarna. Erfarenheterna ter sig i övrigt väldigt lika mellan könen. Både tjejer och killar har störst erfarenhet av kysisar och minst av parrelationer.

Vid analysen av sexuella erfarenheter fann vi störst skillnader beroende på studieinriktning vilket diagram 6.5 nedan visar.

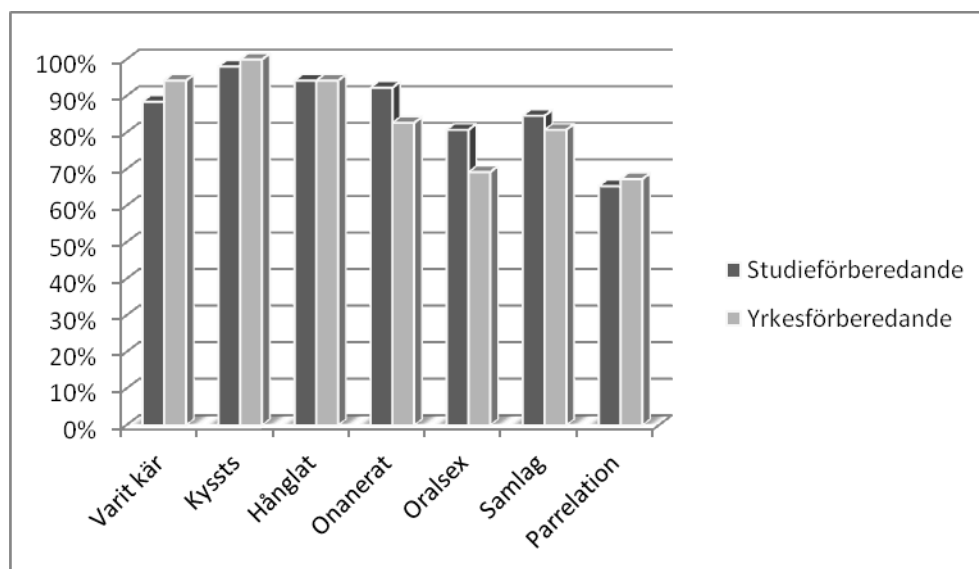

Diagram 6.5 Sexuella handlingar utifrån studieinriktning

$N = 104$

Som vi kan utläsa av diagram 6.5 ovan är det strax över 80 procent av både S- och Y-ungdomarna som har samlagsdebuterat, 86 elever för att ange det exakta antalet. Bortser man ifrån kategorin parrelationer har 81 procent av S-ungdomarna erfarenhet av samtliga handlingar. Motsvarande siffra för Y-ungdomarna är 69 procent. Störst skillnad fann vi

gällande ungdomarnas erfarenhet av onani och oralsex där cirka 10 procent av S-ungdomarna hade mer erfarenhet av båda dessa handlingar.

Respondenterna i vår undersökning visade sig ha samlagsdebuterat i högre utsträckning än de som deltog i Ungdomsbarometern (2011). Detta kan visserligen bero på att de medverkande var 15-19 år medan våra respondenter var 16-21 år gamla vid studiens genomförande. I deras studie var det fem procent fler tjejer än killar som samlagsdebuterat och i vår studie var det sex procent fler killar än tjejer. Även i Edgardhs (1992, s.46) studie hade ungdomarna samlagsdebuterat i mindre utsträckning än vad som framgick i vår studie; 60 procent jämfört med 83 procent. Gällande ungdomarnas erfarenheter av onani stämmer våra resultat bra överens med de som redovisas i Edgardhs (1992) studie då båda studierna visar att pojkarna har större erfarenhet än flickorna. Vi fann dock en markant skillnad i jämförelse med Edgardhs (1992) resultat vad gäller erfarenheter av oralsex. I motsats till vår studie visade Edgardhs (1992) resultat att Y-ungdomarna hade haft mycket mer oralsex än S-ungdomarna. Vad gäller erfarenheter av en parrelation utifrån kön liknar våra resultat Forsbergs (2006); något fler tjejer än killar har någon gång haft en parrelation. Ser vi istället utifrån studieinriktning skiljer sig dock våra resultat åt. I vårt underlag kan vi se en obetydlig procentuell skillnad mellan de olika inriktningarna medan Forsberg (2006) i sin forskningsöversikt kommer fram till att stadigvarande förhållanden var vanligare bland ungdomar på praktiskt inriktade gymnasieprogram än bland dem som går teoretiskt inriktade program.

Havnesköld och Risholm-Mothander (2009) beskriver ungdomsåren som en tid som präglas av dramatiska förändringar både biologiskt och psykologiskt. De menar även att ungdomar under denna period blir medvetna om sin kropp och sexualitet samt får en längtan efter kärlek och närhet. Havnesköld och Risholm-Mothanders (2009) resonemang överensstämmer med våra resultat eftersom samtliga ungdomar i vår undersökning påbörjat utforskningen av sin kropp, sexualitet och relationer.

Med utgångspunkt i tidigare forskning hade ungdomarna i vår undersökning i allmänhet mer erfarenhet av sexuell praktik. Som Frisé (2006) skriver verkar ungdomars normer och samhällets syn på sex och sexualitet gå mot en mer liberal utveckling. Utifrån ett socialkonstruktivistiskt synsätt kan detta innebära att ungdomar idag konstruerar kön och sexualitet på ett mer fritt och jämställt sätt. Dock råder det fortfarande skillnader i hur tjejer och killar får agera sexuellt enligt Frisé (2006). Även Magnusson (2003) påpekar detta och menar att killar generellt har en större social frihet än tjejer att uttrycka sin sexualitet. Detta instämmer Berg (2009) med och menar att samhällets syn på killars sexuella handlingsutrymme är mer tillåtande än tjejers. Eftersom tjejerna i vår undersökning hade mindre sexuell erfarenhet än killarna är vi benägna att hålla med. Vi tycker också oss se en uppluckring av de könsbundna normer kring sexualitet Frisé (2006) beskriver då våra resultat visar att könsskillnaderna tenderar att bli allt mer marginella vad gäller flertalet sexuella handlingar. I vårt material är det utifrån könstillhörighet i princip lika många som har varit kära, kyssts, hånglat eller haft oralsex. Resultaten i vår empiri indikerar således på att det bland dagens ungdomar råder en mer liberal syn på sexualitet och tjejer och killars sexuella handlingsmönster tenderar att likna varandra mer och mer. Ungdomarnas sexuella beteenden visade sig främst variera mellan de olika inriktningarna, vilket vi tror kan bero på att deras

bakgrundsfaktorer skiljer sig. Detta finns det dock ingen grund för i undersökningen utan är en ren spekulering från vår sida.

6.3.1 Samlagsdebut och sexpartners

De 86 elever som svarade ”ja” på frågan om de haft samlag fick två följdfrågor och de som svarade ”nej” hoppade över dessa. De två följdfrågorna berörde debutålder samt antal samlagspartners man haft, vilket kommer att behandlas härnäst. Vi kommer att redovisa samtliga 86 respondenters svar på dessa frågor i tabellform i bilaga 2. Nedan kommer vi endast att presentera genomsnittliga resultat av den anledningen att det inte är relevant att visa samtliga svar här. Vi vill heller inte dela upp svaren i kategorier och därmed värdera deras debutålder eller antal samlagspartners, utan hänvisar istället till tabell 1 och 2 i bilaga 2.

Medelåldern för samlagsdebut var 15 år för både tjejer och killar. Vi kunde heller inte urskilja någon skillnad i debutålder utifrån de olika studieinriktningarna. Tjejer hade i genomsnitt haft 4,5 sexpartners medan killar hade haft 5. S-ungdomarna hade i snitt haft samlag med 4,5 stycken och Y-ungdomarna med 5,5 stycken. Genomsnittet kan dock vara en aning missvisande eftersom det fanns enstaka elever som haft många partners, vilket kan ha en inverkan på genomsnittet. Exempelvis var det en Y-kille som angav 23 samlagspartners vilket var det högsta antalet partners någon ungdom svarade. Ungefär 55 procent av eleverna hade endast haft sex med 3 personer eller färre och medianvärdet var 3 partners. 70 procent hade haft 1-5 partners. Vanligast var att eleverna endast haft en sexpartner, vilket cirka 27 procent av respondenterna uppgav. Vidare fann vi ett starkt samband mellan variablerna ålder för samlagsdebut och antalet partners. Förtydligt innebär detta att ju längre tid ungdomarna har varit sexuellt aktiva, desto fler sexpartners har de haft totalt. Sambandet är signifikant och har ett värde på $> 0,0001$ vilket antyder att resultatet är generaliserbart för resterande, icke tillfrågade gymnasieelever på skolan.

I studien UngKab09 (Tikkanen, Abelsson och Forsberg, 2011) var medelåldern för den sexuella debuten cirka 16 år för tjejer och 16,5 år för killar. Liknande resultat återfinns i rapporten Ungdomsbarometern (2011). Dessa studiers resultat skiljer sig från våra då vår genomsnittsålder var cirka ett år yngre samt att det inte fanns någon skillnad mellan könen. I Ungdomsbarometern (2011) hade majoriteten av ungdomarna haft 1-5 samlagspartners vilket även våra resultat visar. Vidare skriver Forsberg (2006) att ungdomar på yrkesförberedande program samlagsdebuterar tidigare än de som går studieförberedande program. Eftersom det inte påträffats någon skillnad i debutålder beroende på studieinriktning skiljer sig våra resultat ifrån de Forsberg (2006) presenterar.

Som vi tidigare nämnt kan våra resultat bero på en allt mer tillåtande syn på sexualitet. Det är dock väldigt olika i när en ungdom är och känner sig tillräckligt mogen, både fysiskt och psykiskt, för att börja utforska sin sexualitet enligt Erling (2001). Detta kan förklara skillnaderna i vår studies resultat med de som återfinns i den tidigare forskning vi referat till. Även om eleverna i vår studie debuterat något tidigare i jämförelse med andra studier, har de flesta hållit sig inom ramen för vad svensk lag tillåter. Den högre debutåldern i UngKab09 kan bero på att de tillfrågade i den undersökningen var inom åldersspannet 15-29. Troligtvis

kommer de 17 procent i vår undersökning, som inte haft samlag, att ha samlagsdebuterat innan de fyller 29 år. På grund av att alla är minst 16 år idag kommer sannolikt genomsnittet för debutåldern att höjas för våra 104 respondenter.

Forsberg (2006) menar att utvecklingen går åt att unga idag har fler sexuella partners och tillfälliga förbindelser än tidigare. Vi har inte frågat eleverna om deras förbindelser varit av tillfällig eller långvarig art och kan därmed inte ta ställning till detta påstående. Däremot ser vi, vilket tidigare belysts, att ungdomar tenderar att ha fler sexpartners ju längre de varit sexuellt aktiva.

6.4 Attityder kring sexualitet

Detta tema kommer att belysa attityder ungdomar har kring den sexuella debuten samt om ungdomarna anser att kärlek och relationer är förutsättningar för sexuell aktivitet. Dessa två olika attitydsteman kommer att redovisas var för sig.

6.4.1 Attityder kring sexuell mognad

Det första vi kommer att presentera i detta avsnitt är ungdomarnas inställning till två påståenden. Ungdomarna fick gradera sina svar enligt en fem-gradig likertskala där 1 var ”instämmer inte alls” och 5 var ”instämmer helt”. Tabell 6.3 nedan redovisar ungdomarnas svar.

Tabell 6.3 *Ungdomarnas attityder*

N = 104

Påstående	Instämmer inte alls	Instämmer inte	Instämmer delvis	Instämmer	Instämmer helt
Jag känner att jag vet tillräckligt om sex för att ha sex	1 %	0 %	5 %	14 %	80 %
Jag känner mig mogen för att ha en sexuell relation	2 %	0 %	8 %	7 %	83 %

Ungefär 95 procent av ungdomarna ”instämmer” eller ”instämmer helt” med att de vet tillräckligt om sex för att ha det och 90 procent instämmer med att de är mogna nog för att ha en sexuell relation. Detta innebär att tio procent inte känner sig helt redo för att ha sex samt att sex procent inte känner att de har tillräckliga kunskaper för att ha det.

Erlings (2001) resonemang kring ungdomars olika fysiska utveckling under puberteten kan appliceras på vårt material. Puberteten sträcker sig från ungefär 12 års ålder till 17-18 år. Det förekommer även att puberteten infaller tidigare eller senare (Erling, 2001). Vidare menar Erling (2001) att den fysiska utvecklingen och upplevelsen av mognad är väldigt individuell. Detta överensstämmer väl med vår empiri då de som samlagsdebuterade tidigast var 10-11 år gamla, medan det bland ungdomarna finns de som och inte känner sig tillräckligt kunniga eller mogna för att ha sex. Majoriteten av ungdomarna upplever att de vet tillräckligt och känner

sig mogna vilket även avspeglas i att 83 procent faktiskt har samlagsdebuterat. Detta kan tyda på att ungdomarna har känt sig redo vid sitt första samlag.

De två sista frågorna i enkäten syftade till att ta reda på elevernas inställning till när en tjej respektive en kille var tillräckligt gammal för att ha sex. Dessa frågor ställdes främst för att ta reda på om ungdomarna tycker och tänker likadant som de agerar. Några valde att inte besvara dessa frågor alls och en del valde att inte svara på frågorna med x antal år utan skrev istället något i stil med att ”*det beror på*” eller ”*när han/hon känner sig mogen*”. I bilaga 33 återfinns samtliga skrivna svar. Totalt var det 97 elever som svarade på fråga 30 och 98 elever som svarade på fråga 31.

Resultaten på dessa frågor är ganska likstämiga både vad gäller kön och studieinriktning. 80 procent av ungdomarna tycker att tjejer ska vara mellan 14-16 år vid det första samlaget. Omkring 75 procent anser även att killar ska vara 14-16 år. Det framkommer ur tjejernas svar att tjejer ska vara 15 år vid första samlaget och 14,5 år enligt killar. Tjejer tycker även att killar ska vara 15,5 år medan killar tycker att killar ska vara 14,5 år. S-ungdomar anser att tjejer ska vara 15 år första gången de har sex och Y-ungdomar tycker likadant. Båda inriktningar anser även att killar ska vara 15 år vid första samlaget.

Utifrån ovanstående resultat kan vi utläsa att de flesta ungdomar verkar tycka att en person är mogen för samlag vid ungefär omkring 15 års ålder, vilken även visades vara medelåldern för första samlaget som nämnts tidigare. Inom det socialkonstruktivistiska perspektivet menar man att normer skapas och upprätthålls genom mellanmänniskt samspel (Giddens, 2007). Vidare hävdar Gagnon och Simon (1973) att vi människor utövar sexuell praktik enligt ett på förhand givet manus, så kallade sexuella script. Samstämmigheten i ungdomarnas åsikter kring den sexuella debutåldern antyder således att ungdomar konstruerar sexualitet utifrån samhällets rådande normer, det vill säga lagens 15-årsgräns (6 kap. 4§ Brottsbalken).

6.4.2 Attityder kring Kärleksideologin

I detta tema berörs ungdomars inställning till sex i relation till kärlek och förhållanden. Vi frågade i enkäten om man måste vara kär för att ha sex samt om man måste ingå i en parrelation för att ha sex.

Av samtliga ungdomar svarade 20 procent att man måste vara kär för att ha sex och elva och en halv procent att man måste vara i ett förhållande för att ha sex. På dessa frågor fann vi skillnader både avseende könstillhörighet och studieinriktning. 37 procent av tjejerna anser att man måste vara kär för att utöva sexuell praktik medan endast elva procent av killarna svarade detta. 16 procent av tjejerna och nio procent av killarna svarade att man måste ingå i en parrelation för att ha sex. Utifrån inriktning kunde vi se att 13 procent av S-ungdomarna och 27 procent av Y-ungdomarna ansåg att sex hör ihop med kärlek. Det framkom även att åtta procent av S-ungdomarna och 15 procent av Y-ungdomarna tycker att sex bör praktiseras inom en parrelation. Noterbart för läsaren är att de som svarade att man måste vara kär för att ha sex inte alltid var de samma som svarade att man måste ingå i en parrelation för att utöva

sexuell praktik. Det vill säga, det fanns de som tyckte att man måste vara tillsammans med någon, men inte vara kär, för att ha sex och vice versa.

Dessa resultat visar att flertalet av ungdomarna inte tycker att man måste vara kär eller ingå i en parrelation för att ha sex. Dock tycker fler ungdomar att man ska vara kär snarare än att vara i ett förhållande för att ha sex. Häggström-Nordin (2009) skriver att kvinnor i mycket större utsträckning än män instämmer i påståendet att samlag ska man endast ha med någon man är kär i. Dessa resultat kommer även Tikkanen, Abellsson och Forsberg (2011) fram till. De hävdar även att denna koppling var starkast hos de respondenter som var 20 år eller yngre. I vår studie fann även vi att det var fler tjejer än killar som anser att sex bör förknippas med kärlek. Vårt material visar likaledes att Y-ungdomar, i dubbelt så hög grad som S-ungdomar, tycker att man måste vara kär för att ha sex. I Edgardhs (1992) studie instämde majoriteten av samtliga gymnasieungdomar i att sex hör ihop med kärlek.

Helmius (1989) beskriver ”Kärleksideologin” som en rådande norm i samhället, vilken innebär att kärlek legitimerar sexuell samvaro. Berg (2009) menar att dagens samhälle allt mer distanserar sig från denna norm. Även Häggström-Nordin (2009) menar att ”Kärleksideologin” tenderar att luckras upp hos dagens ungdomar, då framförallt hos killar. När vi ser på vårt material utifrån dessa tankegångar och jämför våra resultat med Edgardhs (1992) 22 år gamla studie, ser även vi denna trend. Till skillnad från Edgardhs (1992) enhetliga svar från ungdomarna fann vi även en skillnad beroende på studieinriktning i och med att Y-ungdomarna håller starkare på ”Kärleksideologin” än S-ungdomarna.

Med utgångspunkt i vårt material verkar RFSU:s grundare Elise Ottesen-Jensens dröm, vilken beskrevs i inledningen, ha gått i uppfyllelse. För en del ungdomar förefaller sexualiteten vara ett uttryck för ömhet och innerlighet, medan andra tycks anse den vara ett uttryck för njutning.

7. Slutdiskussion

I detta sista och avslutande kapitel kommer vi att lyfta fram huvudsakliga resultat och diskutera dessa utifrån studiens frågeställningar. Detta ämnar till att se huruvida syftet med studien uppfyllts och om vi har lyckats besvara våra frågeställningar. Vår intention med denna studie har varit att utifrån en jämförande ansats, undersöka gymnasieungdomars sexuella erfarenheter för att se om det skiljer sig åt mellan de som går studieförberedande och yrkesförberedande samt för att se om det skiljer sig åt beroende på könstillhörighet.

Vårt material är för litet för att kunna säga något om gymnasieungdomar i allmänhet, speciellt med tanke på den homogena grupp våra 104 respondenter ändå utgör. Samtliga respondenter är födda i Sverige och majoriteten bor tillsammans med båda sina föräldrar i villa av vilka ungefär 90 procent arbetar. I och med att vi inte heller signifikantester på vårt material, på grund av ovan nämnda anledningar i avsnitt 5.8.1, kan vi inte heller uttala oss om gymnasieskolans samtliga elever. Slutsatsen blir således att den bild av gymnasieungdomars sexuella erfarenhet dessa elever ger, inte kan anses representera svenska gymnasieungdomar i stort. Även om vi inte kan dra generella slutsatser avseende ungdomars sexuella handlingar och erfarenheter utifrån vårt material, väcker dock våra resultat en rad intressanta frågor och tankar. I jämförelse med tidigare forskning har våra resultat skiljt sig åt vilket kan indikera på att det över tid har skett en förändring i ungdomars attityder och förhållningssätt vad gäller sexuell erfarenhet. Vi är medvetna om att resultaten inte är statistiskt säkerställda men menar ändå att de är betydelsefulla och att resultaten inte kan avfärdas helt. Eftersom vi sett på många av våra resultat utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv och framhåller att ungdomar skapar normer tillsammans, är det tänkbart att dessa 104 ungdomars liberalare syn på sexuell erfarenhet påverkar andra jämnåriga. I förlängningen innebär detta att den utveckling av sexuella handlingsmönster vi funnit i vårt material även kan tänkas gälla andra gymnasieungdomar. Nedan kommer vi att återge våra huvudsakliga resultat samt lyfta fram några av de reflektioner som vuxit fram under uppsatsens gång.

7.1 Diskussion

Gällande hur gymnasieungdomars sexuella erfarenheter ser ut, visade det sig att majoriteten av gymnasieungdomarna kände sig tillräckligt mogna för att utöva sexuell praktik. Som våra resultat visar har samtliga ungdomar i undersökningen någon form av sexuell erfarenhet och därmed börjat forma sin sexualitet. Detta resultat var enligt oss ganska väntat, eftersom vi är väl medvetna om att ungdomstiden präglas av utforskande och samvaro med andra i en sexuell bemärkelse. Ett för oss oväntat resultat var att fler ungdomar har haft samlag än oralsex. Vi hade en uppfattning om att det skulle vara tvärtom. Att oralsex var något man hade innan själva samlagsdebuten, ett steg på vägen så att säga, och därmed något som skulle vara mer vanligt förekommande.

Av de ungdomar som samlagsdebuterat var debutålder i genomsnitt 15 år, vilket är inom lagens åldersgräns. Detta är dock, i jämförelse med tidigare forskning, en något lägre medelålder för samlagsdebuten. Det var således relativt många ungdomar som angav en lägre

debutålder än 15 år. Det kanske innebär att ungdomar, på sikt, tenderar att samlagsdebutera i allt yngre åldrar. Ett annat resultat vi finner anmärkningsvärt och som vi därmed vill belysa är att hela 47 procent av ungdomarna kände att de inte fått tillräckligt med kunskap under grundskolans sex- och samlevnadsundervisning. För oss är dessa resultat oroväckande eftersom 83 procent av ungdomarna har sexuell erfarenhet då de samlagsdebuterat trots att nästan hälften av ungdomarna inte upplever sig fått tillräckliga kunskaper om sex- och samlevnad. Vi menar att detta är något som bör synliggöras eftersom det kan indikera att ungdomarna inte har säkert sex, eller tar risker när de trevar sig fram i skapandet av sin sexualitet. Dock är detta något vi inte med säkerhet kan veta eftersom vi i studien inte frågat ungdomarna om sexuella riskbeteenden. Det kan möjligen vara så att ungdomarna inte tillskansat sig tillräckligt med kunskap i grundskolans sexualundervisning men att ungdomarna har skaffat sig en likvärdig kunskap på andra sätt.

Med utgångspunkt i om gymnasieungdomars sexuella erfarenheter skiljer sig åt beroende på studieinriktning fann vi en del intressanta resultat. Den största skillnaden fann vi i antalet ungdomar som utfört alla de praktiska handlingar vi vävt in i begreppet sexuell erfarenheter. De litteraturstudier vi gjort under uppsatsens gång antyder att ungdomar på yrkesförberedande program generellt har mer sexuella erfarenheter än de som går studieförberedande inriktning. Vår studie har ett omvänt resultat då S-ungdomarna, i större utsträckning än Y-ungdomarna, hade erfarenheter av samtliga sexuella handlingar. Att Y-ungdomarna hade färre sexuella erfarenheter kan även avspeglas i att de i dubbelt så hög utsträckning instämde med "Kärleksideologin" och att kärlek legitimerar sexuell samvaro. Även här hade vi förväntat oss ett annorlunda resultat. Varför dessa skillnader föreligger kan vi endast spekulera om. En hypotes vi har är att bakgrundsvariabler såsom boendeform, levnadsförhållanden och föräldrars utbildning vilka också skiljer sig åt beroende på studieinriktning, kan vara utslagsgivande. I vår studie kan vi därmed konstatera att det finns skillnader i sexuell erfarenhet beroende på vilken gymnasieinriktning man valt.

Utifrån könstillhörighet fann vi de största skillnaderna i sexuell erfarenhet hos gymnasieungdomarna. Detta kan bero på att det är fler killar än tjejer som besvarat vår enkät. Tjejer hade mindre sexuell erfarenhet än killar förutom vad gäller oralsex och parrelationer. Erfarenhet av att ha varit i ett förhållande var den enda kategori vi tydligt kunde se att tjejer hade mer erfarenheter av. Inställningen till när en tjej eller kille är tillräckligt gammal för att ha sex är likstämiga, liksom tjejer och killars genomsnittsålder för samlagsdebut. Vidare i vårt material fann vi att killar har något fler samlagspartners än tjejer vilket återspeglas i att fler tjejer än killar instämmer med "Kärleksideologin" och förknippar sex med kärlek. Av våra resultat går det även att utläsa att fler killar än tjejer vänder sig till sina pappor och fler tjejer än killar vänder sig till sina mammor för att tala om sex. Detta kan vara en anledning till varför tjejer och killar svarar olika; hur de talar om och skapar sin sexualitet påverkas även av tidigare generationers normer och värderingar kring sexualitet. Om så skulle vara fallet kan gamla värderingar såsom att tjejer ska hålla på sig och inte få dåligt rykte vara en anledning till varför killar har mer sexuell erfarenhet. Eller så är killar mer nyfikna och villiga att testa, eller tjejer mindre kåta än killar generellt sett. Det kan självklart slumpa sig så att tjejer har mer sexuell erfarenhet än killar men att de aktiviteter de ägnar sig åt inte inryms i vårt kanske något snäva begrepp av sexuell erfarenhet.

7.2 Slutsatser

Våra slutsatser är:

- Undersökningen visar att samtliga 104 ungdomar har någon erfarenhet av sex- och samlevnad och 83 procent har samlagsdebuterat.
- Ungdomar på yrkesförberedande gymnasieprogram har i mindre utsträckning utfört sexuella handlingar än de ungdomar som går en studieförberedande inriktning. Detta avspeglas även i att de ungdomar som går ett yrkesförberedande program i dubbelt så hög utsträckning som de som går ett studieförberedande program, håller på ”Kärleksideologin” och anser att kärlek legitimerar sexuell praktik.
- Störst skillnader gällande sexuella erfarenheter fann vi utifrån könstillhörighet. Killar har generellt sett mer sexuell erfarenhet än tjejer, både vad gäller vilka sexuella handlingar de utfört som i antalet samlagspartners. Det fanns även könsskillnader gällande samtalspartners och i attityder kring sexualitet.

7.3 Förslag till vidare forskning

Utifrån vår studie finns det mycket outforskat kring ungdomars sexuella erfarenheter. En av de faktorer vi inte frågade ungdomarna om var om deras erfarenheter varit av homo-, bi- eller heterosexuell art vilket kunde ha bidragit till en mer komplett bild av ungdomars sexuella erfarenheter. Det skulle även vara intressant att jämföra skillnader och/eller likheter i attityder och uttryckssätt kring sexualitet mellan personer som definierar sig som bi-, homo- eller heterosexuella. Ytterligare ett intressant forskningsämne skulle kunna vara att undersöka olika former av sexuellt risktagande hos unga. Vidare kan man inom detta ämne göra kvalitativa studier för att mer ingående få reda på ungdomars personliga erfarenheter och tankar kring sex. Med hjälp av djupintervjuer eller fokusgrupper kan eventuella könsskillnader undersökas mer ingående samt definiera sexuell erfarenhet med ungdomars egna ord.

Eftersom genomsnittsåldern för samlagsdebut i denna studie var 15 år finns det ungdomar som debuterat tidigare och en studie med ansats att kartlägga högstadielävers sexuella erfarenhet kan mer ingående studera hur och när ungdomar börjar utforska sin sexualitet. Det kan även vara av vikt att ta reda på hur ungdomarna upplever grundskolans sexualundervisning i direkt anslutning till den.

Med utgångspunkt i vårt eget material tror vi även att en mer djupgående undersökning kring ungdomarnas bakgrundsvariabler hade varit av stort intresse, exempelvis att jämföra sexuella erfarenheter och beteenden hos ungdomar med olika socioekonomisk status. Det hade varit intressant att även undersöka sociodemografiska bakgrundsfaktorer. Eftersom vi fann skillnader både i fråga om praktisk sexuell erfarenhet som i attityder kring sexualitet mellan studieinriktningarna, kan man troligen finna större skillnader om två eller fler olika skolor studeras.

Referenser

Ambjörnsson, Fanny (2004): *I en klass för sig: Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront.

Berg, Lena (2009): *Hur blir unga sexuella aktörer?* I Magnusson, Chris & Häggström-Nordin, Elisabet. (red). (2009): *Ungdomar, sexualitet och relationer*. Lund: Studentlitteratur

Brottsbalk (1962:700) (BrB) 6 kapitlet 4 §

Bryman, Alan (2011): *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Bäckman, Maria (2003): *Kön & känsla - Samlevnadsundervisning och ungdomars tankar om sexualitet*. Göteborg: Makadam förlag.

Djurfeldt, Göran/Larsson, Rolf/Stjärnhagen Ola (2008): *Statistisk verktyglåda – samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*. Pozkal: Studentlitteratur.

Edgardh, Karin (1992): *Tonåringar, sex och samlevnad*. Göteborg: Förlagshuset Gothia

Edling Christofer/Hedström Peter (2003): *Kvantitativa metoder. Grundläggande analysmetoder för samhälls- och beteendevetare*. Lund: Studentlitteratur.

Elofsson, Stig (2005): *Kvantitativ metod – struktur och kreativitet*. I Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina. (red). (2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Elvin-Nowak, Ylva & Thomsson, Helene (2003): *Att göra kön: Om vårt våldsamma behov av att vara kvinnor och män*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.

Erling, Ann (2001): *Identitet, kropp och sexualitet*. I Erling, Ann & Hwang, Philip. (red). (2001): *Ungdomspsykologi – utveckling och livsvillkor*. Stockholm: Natur och kultur

Forsberg, Margareta (2009): *Blodiga lakan och one-night-stands*. I Magnusson, Chris & Häggström-Nordin, Elisabet. (red). (2009): *Ungdomar, sexualitet och relationer*. Lund: Studentlitteratur.

Forsberg, Margareta. (2006): *Ungdomar och sexualitet. En forskningsöversikt år 2005*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.

Frisén, Ann (2006): *Kropp, utseende och sexualitet*. I Frisé, Ann & Hwang, Philip. (red). (2006): *Ungdomar och identitet*. Stockholm: Natur och kultur

Gagnon, H John & William, Simon (1973): *Sexual conduct: The social sources of human sexuality*. Chicago, Illinois: Aldine publishing company.

Giddens, Anthony (2007): *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.

Havnesköld, Leif & Risholm-Mothander, Pia (2009): *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Liber

Helmius, Gisela (1989): *Att bli någon – om identitet och sexualitet i ungdomsåren*. Stockholm: Landstinget förebygger aids

Häggström-Nordin, Elisabet (2009): *Ungdomars sexualvanor*. I Magnusson, Chris & Häggström-Nordin, Elisabet. (red). (2009): *Ungdomar, sexualitet och relationer*. Lund: Studentlitteratur.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Magnusson, Chris (2009): *Sexualitetens roll i tonårsutvecklingen ur ett psykologiskt perspektiv*. I Magnusson, Chris & Häggström-Nordin, Elisabet. (red). (2009): *Ungdomar, sexualitet och relationer*. Lund: Studentlitteratur

Magnusson, Eva (2003): *Psykologi och kön: från könsskillnader till genusperspektiv*. Stockholm: Natur och kultur.

Tikkanen, Ronny/Abelsson, Jonna/Forsberg, Margareta (2011): *UngKAB09 - Unga, Kunskap, Attityd, Beteende år 2009*. Göteborg: Göteborgs Universitet, Institutionen för socialt arbete

Vetenskapsrådet (2002): *Forskningsetniska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Elanders Gotab.

Elektroniska källor

www.rfsu.se = <http://www.rfsu.se/sv/Om-RFSU/RFSUs-historia/>
(Hämtad: 11 april 2012)

www.skolverket.se1 = <http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/grundskoleutbildning/laroplaner/kursplaner/grundskolan/biologi>
(Hämtad: 2 april 2012)

www.skolverket.se2 = <http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/gymnasieutbildning/om-gymnasieskolan>
(Hämtad: 26 mars 2012)

www.ungdomsbarometern.se =
<http://www.smittskyddsinstitutet.se/upload/publikationer/hivsexprev/Ungdomsbarometern/Ungdomsbarometern2011.pdf>
(Hämtad: 16 mars 2012)

Enkät om ungdomars sexuella erfarenheter

Vi studerar sista året på Socionomprogrammet vid Göteborgs Universitet. Vi ska nu skriva vår C-uppsats, ett examensarbete som måste göras innan man klarat utbildningen och får sin examen. Det huvudsakliga syftet med studien är att undersöka och jämföra eventuella likheter och/eller skillnader gällande sexuella erfarenheter hos ungdomar som går studieförberedande respektive yrkesförberedande program på gymnasiet. Vi vänder oss därför till Dig för att få svar kring detta och skulle uppskatta om Du ville hjälpa oss genom att fylla i vår enkät. Frågorna handlar om både praktisk erfarenheter och teoretisk kunskap om sex. Ditt svar är viktigt för oss så vi ber Dig därför svara så sanningsenligt som möjligt på frågorna. Du som fyller i enkäten kommer att vara helt **anonym** och Dina svar kommer endast att användas som underlag för denna undersökning. Det är naturligtvis helt **frivilligt** att delta och skulle det vara så att det finns enskilda frågor Du **inte** vill svara på, går det bra att hoppa över dessa.

Tack för din medverkan!
/Moa & Sanna

1. Vad läser du för inriktning på gymnasiet?

- Studieförberedande inriktning
- Yrkesförberedande inriktning

2. Vilken årskurs går du i?

Årskurs 1

Årskurs 2

Årskurs 3

3. Kön: Tjej Kille

4. Hur gammal är du? _____ år

5. Vem bor du med?

- Tillsammans med båda mina föräldrar
- Växelvis hos mina föräldrar (t.ex. varannan vecka)
- Tillsammans med ensamstående förälder
- Tillsammans med förälder och dennes nya partner
- Jag bor ensam
- Annat: _____

6. Hur bor du?

- Villa Hyresrätt
- Bostadsrätt Annat: _____

7. I vilket land är du född?

- Sverige
- Annat land, vilket: _____

8. I vilket land är din mamma född?

- Sverige
- Annat land, vilket: _____

9. I vilket land är din pappa född?

- Sverige
- Annat land, vilket: _____

10. Hur gammal är din mamma? _____ år

11. Vad har din mamma för högsta avslutad utbildning?

- Grundskola Gymnasium
- Högskola/Universitet Vet inte

12. Vad gör din mamma?

- Arbetar, som/med vad i så fall?: _____
- Arbetslös Hemmafru
- Pensionerad Sjukskriven
- Lever inte Annat, nämligen: _____

13. Hur gammal är din pappa? _____ år

14. Vad har din pappa för högsta avslutad utbildning?

- Grundskola Gymnasium
- Högskola/Universitet Vet inte

15. Vad gör din pappa?

- Arbetar, som/med vad i så fall?: _____
- Arbetslös Hemmaman
- Pensionerad Sjukskriven
- Lever inte Annat, nämligen: _____

16. Vad tror du att du gör om 2 år?

- Pluggar Jobbar
- Reser Annat: _____

Följande frågor i enkäten kommer att beröra praktisk erfarenhet och teoretisk kunskap om sex. Vår definition av sexuell erfarenhet är vidare än endast samlag och innefattar även kyssar, smekningar och onani m.m.

17. På en skala från 1 till 5, där 1 är instämmer inte alls och 5 är instämmer helt, ringa in det alternativ som stämmer bäst överens med din uppfattning

a) Jag lärde mig allt jag behöver veta om sex under sexualundervisningen i grundskolan

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls				Instämmer helt

b) Har jag frågor om sex vet jag vart jag kan få information och svar på mina frågor

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls				Instämmer helt

c) Jag vet vart jag ska vända mig om jag skulle misstänka att jag har en könssjukdom eller är gravid

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls				Instämmer helt

d) Jag känner att jag vet tillräckligt om sex för att ha sex

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls				Instämmer helt

e) Jag känner mig mogen för att ha en sexuell relation

1	2	3	4	5
Instämmer inte alls				Instämmer helt

18. Vem kan du prata med om sex? Du får kryssa i flera alternativ.

☐ Ingen	☐ Mamma	☐ Pappa
☐ Syskon	☐ Ungdomsmottagningen	☐ Skolkuratoren
☐ Kompisar	☐ Annan: _____	

19. Har du någon gång varit kär?

Ja Nej

20. Har du någon gång kysst någon/blivit kysst?

Ja Nej

21. Har du någon gång hånglat med någon (intensiva kyssar och smekningar)?

Ja Nej

22. Har du någon gång onanerat?

Ja Nej

23. Har du någon gång haft oralsex?

Ja Nej

24. Har du någon gång haft samlag? (Om du svarar nej, hoppa till fråga 27)

Ja

Nej

25. Hur gammal var du första gången du hade samlag? _____år

26. Hur många personer har du haft samlag med? _____stycken

27. Har du någon gång haft en parrelation med någon?

Ja

Nej

28. Tycker du att man måste vara kär för att ha sex?

Ja

Nej

29. Tycker du att man måste vara i en parrelation för att ha sex?

Ja

Nej

30. När tycker du att en tjej är tillräckligt gammal för att ha sex? _____år

31. När tycker du att en kille är tillräckligt gammal för att ha sex? _____år

Är det något du vill tillägga?

Tack för din medverkan!

Bilaga 2

Tabeller

Tabell 1. Ungdomarnas debutålder

Antal svaranden	Debutålder
1	10 år
3	12 år
9	13 år
18	14 år
22	15 år
21	16 år
7	17 år
5	18 år
Totalt = 86	

Tabell 2. Antal partners

Antal svaranden	Antal partners
23	1 st
13	2 st
11	3 st
4	4 st
8	5 st
4	6 st
6	7 st
2	8 st
4	10 st
3	11 st
2	12 st
2	14 st
1	15 st
1	18 st
1	19 st
1	23 st
Totalt = 86	

Bilaga 3

Efter frågorna i enkäten fanns det några tomma rader, utifall det fanns något respondenterna ville tillägga. Nio ungdomar utnyttjade denna möjlighet och vi vill här redovisa deras tankar i citatform. Efter det kommer vi att redovisa de skrivna svar som vissa ungdomar skrev på frågorna 30 och 31, angående vid vilken ålder eleverna tyckte att en tjej respektive en kille var mogen för att ha sex. Ungdomarnas tankar och åsikter låter vi vara okommenterade. Detta, eftersom vi anser att vi redan berört de områden som tas upp, eller för att de ligger utanför uppsatsens ram.

Ungdomarnas kommentarer

”Det är vanligare än man tror att två tjejer ligger med varandra. Även om båda är hetro och helt utan känslor”

S-tjej, 17 år.

”Helst ska man ju vara kär när man ligger med någon”

S-tjej, 19 år.

”Sex är bäst när man är kär”

S-tjej, 17 år.

”Jag tycker att det är upp till var och en om de vill ha sex med en kille och man ska ej bli tvingad till att ha sex av andra”

Y-tjej, 19 år.

”Sex är najs, speciellt oralt”

S-kille, 18 år.

”Lycka till”

Y-kille, 18 år.

”Ha sex”

S-kille, 17 år.

”Sex är gött”

S-tjej, 18 år.

”Rolig undersökning”

S-tjej, 18 år.

Ungdomarnas svar på när en tjej respektive en kille är tillräckligt gammal för att ha sex

”Beror på personen”

Y-tjej, 19 år.

”Beror på”

Y-tjej, 19 år.

”Angående fr 30 och 31, när man är medveten om konsekvenserna och vill utan påtryckning”

S-kille, 18 år.

”När hon eller han känner sig mogen för det”

Y-kille, 17 år.

”När hon känner sig mogen för det”

Y-kille, 18 år.